

Nr 108.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m., given Stockholms slott den 10 mars 1922.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken; och
- 2) lag om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs.

GUSTAF.

A. Åkerman.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att 8 kap. 3 § rättegångsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

Under Svea hovrätt höra: Stockholms stad samt Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Gottlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län; under Göta hovrätt: Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län; under hovrätten över Skåne och Blekinge: Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län; under hovrätten över Norrland: Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Denna lag träder i kraft den dag, Konungen bestämmer.

Mål eller ärende, vari talan fullföljts i Svea hovrätt såsom allmän överrätt från domstol eller annan myndighet inom Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens eller Norrbottens län och uti vilket vid lagens ikraftträdande icke av hovrätten fattats slutligt beslut, skall för vidare behandling överlämnas till hovrätten över Norrland. De närmare föreskrifter, som med avseende härå må finnas erforderliga, meddelas av Konungen.

Förslag

till

LAG

om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 15 oktober 1880 (nr 36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvalt-ning av järnväg under konkurs.

Härigenom förordnas, att 3 § i förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmät-ning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs, skall i nedan angiven del erhålla följande ändrade lydelse:

Ärenden angående lagfart av järnväg upptagas och prövas av Stock-holms rådhusrätt, då järnvägen till större delen av sin sträckning ligger inom domsagor under Svea hovrätt eller hovrätten över Norrland, av råd-husrätten i Jönköping, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under Göta hovrätt, och av rådhusrätten i Kristianstad, då järnvägen till större delen ligger inom domsagor under hovrätten över Skåne och Blekinge.

Hava, sedan — — — — — lagfarten skedde.

Denna lag träder i kraft den dag, Konungen bestämmer.

---

*Utdrag ur protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 17 februari 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Åkerman anmäler riksdagens skrivelse den 4 juni 1921, nr 262, däri riksdagen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning frågan om inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen samt, efter verkställd utredning, för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, samt anför:

»Riksdagens nu förevarande framställning var föranledd av två inom riksdagen väckta likalydande motioner (I: 129 och II: 223), uti vilka framställning gjorts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen samt vid 1922 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Motionärerna. Under framhållande att en delning av Svea hovrätt befunnits önskvärd ur två olika synpunkter anföra motionärerna följande: 'Den ena gruppen av skäl, som åberopats för delningen, hänför sig därtill att hovrätten svällt ut till en institution av sådan storlek, att densamma svårligen kan tillfredsställande administreras. Det är icke möjligt för hovrätten att vinna erforderlig personkännedom vare sig beträffande de under hovrätten lydande domsagorna eller beträffande de unga jurister, vilka söka befordran inom hovrätten. Härigenom kan lätt rättsskipningen komma att lida bland

annat på det sätt, att olämpliga personer kunna erhålla förordnande såsom vikarier för härads hövdingarna liksom ock för hovrättsledamöterna själva. Vid tidigare tillfällen, då frågan om inrättande av en norrländsk hovrätt varit föremål för riksdagens prövning, har det kunnat invändas, att det ständiga behovet av en sjunde eller åttonde division ej varit fulltygat. Härom råder nu icke längre någon tvist, sedan t. o. m. en nionde division börjat träda i verksamhet.

Av Svea hovrätts opropotionerliga storlek måste hela jurisdiktionsområdet mer eller mindre komma att lida. Av större betydelse för de nordligaste länen är den andra gruppen av skäl, som åberopats för delningen. Rättsskipningen i dessa avlägsna bygder måste uppenbarligen komma att lida av det oerhörda avståndet till överdomstolen och dennas bristande orientering i de säregna norrländska förhållandena. Vad härom anförts i bland annat nya lagberedningens 1884 avgivna betänkande, i de tidigare inom riksdagen väckta motionerna, i sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande 1904 och i justitieombudsmannens framställning 1907 är så uttömmande, att det icke kan behöva närmare utvecklas. Ännu ett vittnesbörd i samma riktning må emellertid här åberopas. Presidenten i Vasa hovrätt, Finlands förre justitieminister Karl Söderholm, har i en tidskrift (Svensk juristtidning 1920, s. 302) till svar på redaktionens förfrågan, huruvida man i Finland, som redan hade en hovrätt i Åbo, på Gävles breddgrad, funnit en så nordlig hovrätt som den i Vasa, i jämnhöjd med Örnköldsvik, vara ändamålsenlig och under nuvarande skriftliga hovrättsprocedur av ett verkligt behov påkallad, i en artikel med rubrik »Finlands norrländska hovrätt» starkt betonat vikten av att de områden, om vilka hovrätterna skola handhava rättsvården, icke äro alltför vidsträckta, samt vitsordat, att han vid tjänstgöringen i Vasa hovrätt ej kunnat se annat än fördelar därav, att hovrätten för norra Finland förlagts till Österbotten. Herr Söderholm fortsätter: 'I Finland har det varit regel att hovrätterna rekryteras med personer, vilkas hembygd befinner sig inom respektive hovrätters domkrets och som vid underrätterna där vunnit sin praktiska domarutbildning. I följd därav har ock inom Vasa hovrätt kändöden om folklynne och sedvänjor i landets nordliga delar varit väl företrädd, vilket uppenbarligen varit en vinning för lagskipningen. Ty förmå domaren ej taga hänsyn till ortssedvänjor, även där de ej äro direkt rättsbildande, träffar han ofta nog ej det konkret rätta. Domen uppbares ej av parternas rättsmedvetande, och rättsskipningen som sådan tillvinner sig ej förtroende, särskilt hos en befolkning med så utpräglade särdrag

som den österbottniska. Om förhållandena i Österbotten redan i åtskilligt avvika från vad i södra Finland råder på motsvarande områden, så gäller detta i ännu högre grad landets allra nordligaste delar. De ofantliga avstånden och bristen på kommunikationer i Lappland inverka i många hänseenden gestaltande på livet där och särskilt på priset på arbete och andra förmögenhetsvärden, vadan de uppskattningar av dylikt, även överrätt ofta har att verkställa, utan erfarenhet om förhållandena kunna bliva mycket missvisande. Men enkannerligen har renskötseln skapat en hel del rättsliga egendomligheter och jämväl föranlett utfärdandet i förvaltningsväg av ortstatuter, vilkas giltighet väl kan i vissa delar ifrågasättas, men de där av befolkningen av gammalt tillerkänts giltighet och därför av domstolarna i stor utsträckning beaktas. Slutligen må ännu antydvas, att fiskerätten i de stora älvarna i landets nordliga delar och vid deras utlopp företer vissa egendomligheter.' Allt vad som sålunda anförts äger motsvarande tillämpning i fråga om det svenska Norrland.

Av de mot förläggandet av en hovrätt till Norrland anförda skälen hava Svea hovrätts uttalade farhågor för att en norrländsk hovrätt icke skulle kunna tillfredsställande rekryteras jämväl på ett övertygande sätt bemötts av justitieombudsmannen. För den blivande hovrättens första uppsättning behöver ingen oro hysas, i det att erforderligt antal av hovrättens yngre ledamöter äro skyldiga att underkasta sig transport till Norrland. Sedan hovrätten väl vunnit fast fot å sin nya förläggningsort, kommer dess minskade omfång att öka dess personkännedom bland de unga aspiranterna på domarbanan. De dugligaste av dessa kunna då lättare förmås att söka inträde i hovrätten. Men även från sydligare orter kunna dugliga aspiranter förväntas, lockade av de otvivelaktigt snabbare befordringsmöjligheterna inom den nordliga hovrätten och de förmåner, som givetvis måste komma att knytas vid tjänstgöring i Norrland och vilka en dit förlagd överdomstol kan bevaka på ett helt annat sätt än en för hela Svealand och Norrland gemensam, till Stockholm förlagd hovrätt.

Mot tanken att nu verkställa en delning av Svea hovrätt torde i själva verket med ett visst sken av berättigande allenast ett enda skäl kunna åberopas, nämligen den pågående utredningen angående rättegångsreformen. Frågan, i vad mån nödiga och nyttiga reformer på domstolsväsendets område böra anstå i avbidan på en reform, som i alla händelser icke kan hava trätt i kraft inom det närmaste decenniet, skall icke här upptagas till principiellt dryftande. Här må blott erinras om att förra årets riksdag beslöt delning av två stora domsagor, ehuru det vitsordades,

att rättegångsreformen torde komma att sträva efter att skapa så stora domsområden som möjligt för de blivande underrätterna. När det nu återigen gäller delning av Svea hovrätt, saknas varje anledning att antaga, att en dylik åtgärd skulle stå i strid med de framtida utvecklingslinjerna. Ett ersättande av den skriftliga och hemliga hovrättsproceduren med ett offentligt och muntligt förfarande, måste ju, såsom ovan framhållits, leda till att de blivande överdomstolarna måste göras lättare tillgängliga för den rättssökande allmänheten än de nuvarande fåtaliga hovrätterna. Det måste därför antagas, att allra minst en hovrätt kommer att förläggas till de fyra nordligaste länen, sannolikt två. Blev redan nu en hovrätt förlagd dit upp, skulle detta alltså icke på minsta sätt stå i vägen för genomförandet av en ny domstolsorganisation.

Allenast i ett avseende torde hänsyn till rättegångsreformen böra ålägga en viss återhållsamhet. Det torde icke vara lämpligt att nu gå i författning om en dyrbar nybyggnad för en norrländsk hovrätt, då man icke med säkerhet känner, vare sig vilka krav en ny rättegångsordning kan komma att ställa på inredningen av en överrättsbyggnad eller för hur stort antal avdelningar en dylik byggnad kan behöva inredas å den ort, dit det skulle befinnas lämpligt att nu förlägga en hovrätt. Man synes därför böra tillse, att den blivande norrländska hovrätten tills vidare mera provisoriskt inrymmes i någon redan befintlig, för ändamålet lämplig byggnad. Härigenom skulle också vinnas, att hovrätten skulle kunna träda i verksamhet snabbare än om för dess räkning en nybyggnad skulle uppföras.

I enlighet med den av Svea hovrätt uttalade meningen torde en ny hovrätt för de nordligaste delarna av riket böra omfatta Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands och Jämtlands län. Enligt å Svea hovrätts norrlandsavdelning vunnit erfarenhet giva norrlandsmålen full sysselsättning å två divisioner, varjämte en tredje division delvis kan sysselsättas därmed. Hovrättens ordinarie sammansättning torde därför icke böra göras större än två divisioner eller samma storlek som den skånska hovrättens, men torde såsom regel härutöver ett par extra ledamöter böra tjänstgöra för förhindrande av uppkomsten av för stora balanser. Till en början torde måhända tre divisioner böra fungera för bortarbetande av redan förefintlig balans. En blivande hovrättsbyggnad borde därför vara så rymlig, att plats kunde beredas för tre divisioner. Genom redan föreliggande anbud från olika norrländska städer torde vara sörjt för att det sålunda förefintliga lokalbehovet utan avsevärd kostnad för staten kan bliva fyllt.'

Motionerna hava, efter framställning av utskottet till vederbörande statsråd, av Kungl. Maj:t remitterats till processkommissionen för avgivande av yttrande. I sitt den 3 maj 1921 avgivna utlåtande yttrar processkommissionen följande:

Processkommissionen.

'Processkommissionen, som anser det tillkomma sig att avgiva yttrande allenast beträffande frågan huruvida ur synpunkten av en blivande rättegångsreform hinder kan anses möta för den ifrågasatta åtgärden, torde till en början böra lämna några antydningar om huvuddragen i en blivande reform, sådan kommissionen tänker sig den, särskilt vad beträffar domstolsorganisationen. Enligt kommissionens uppfattning böra domstolarna liksom nu vara fördelade i tre instanser: underrätter, överrätter och en högsta domstol. Överrätterna skulle liksom för närvarande vara sammansatta av flera juridiskt bildade ledamöter, dock att i vissa fall nämnd skulle taga säte i domstolen. I allmänhet skulle målen, oberoende av art och beskaffenhet, i första instans handläggas vid underrätt. Under övervägande är dock att dels medgiva parterna att i civilmål i viss utsträckning överenskomma om måls upptagande vid överrätt såsom första instans, dels låta vissa brottmål upptagas vid överrätt såsom första domstol. Från underrätt till överrätt skulle fullständig appell kunna äga rum; och vid överrätterna skulle liksom vid underrätterna i största möjliga omfattning tillämpas grundsatserna om offentlighet, muntlighet och omedelbarhet i rättegången. Till högsta domstolen skulle i allmänhet allenast rättsfrågan kunna fullföljas.

Det rättegångsförfarande, som sålunda skulle användas i överrätterna, betingar med nödvändighet, att de nuvarande överrätterna uppdelas på ett större antal sådana. Enligt en i kommissionen uppgjord provisorisk indelningsplan, som emellertid måste underkastas ytterligare prövning, skulle de bliva nio. Att vid en sådan uppdelning landets fyra nordligaste län icke kunna komma att fortfarande förbliva förlagda under överrätten i Stockholm är uppenbart. Den nämnda provisoriska planen upptager en överrätt omfattande Västernorrlands och Jämtlands län och en omfattande Västerbottens och Norrbottens län.

Då sålunda enligt de grunder, processkommissionen anser böra följas vid genomförande av en rättegångsreform, under varje förhållande måste antagas att åtminstone en överrätt kommer att bliva förlagd inom ifrågasatt område, kan hänsynen till en blivande rättegångsreform enligt kommissionens uppfattning icke lägga hinder i vägen för ett bifall till förslaget om inrättande redan nu av en hovrätt för de fyra nordligaste länen,

därest en sådan utbrytning i övrigt skulle finnas lämplig. Av vikt är dock att därvid den nya hovrätten förläggas till sådan ort, som kan förväntas även under en ny rättegångsordning bliva säte för en överrätt. Då den inom kommissionen uppgjorda indelningsplanen endast är provisorisk, är kommissionen icke i stånd att förr än ytterligare undersökningar ägt rum, avgiva bestämt yttrande var inom ifrågavarande län överrätt eller överrätter lämpligen böra förläggas. Erinras må ock, att ett sådant rättegångsätt, som det kommissionen tänker sig, tager vida större lokalutrymme i anspråk än hovrätterna med den nuvarande proceduren behöva. Därest icke en ny hovrätt kan provisoriskt inhysas i något nu tillgängligt hus utan ny lokal skall byggas, bör därför tillses, att tillräckligt utrymme erhålles, även efter det en rättegångsreform enligt antydda linjer kommit till stånd.'

Sammansatta stats- och första lagutskottet anförde i sitt utlåtande, nr 6:

Utskottet.

'Som ett huvudsakligt skäl emot inrättandet av en hovrätt för Norrland har anförts, att, då en allmän reform av vår rättegångsordning för närvarande är under utarbetande, det ej vore välbetänkt att nu upprätta en ny hovrätt, vars organisation med stor sannolikhet ej komme att under synnerligen lång tid bliva bestående. Detta skäl äger emellertid ej längre giltighet. Såsom av processkommissionens ovan intagna yttrande framgår, kan nämligen hänsynen till en blivande rättegångsreform enligt kommissionens uppfattning icke lägga hinder i vägen för inrättandet redan nu av en hovrätt för de fyra nordligaste länen.

En sådan åtgärd har, såsom i motionerna framhålles, befunnits önskvärd, dels på grund av svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt administrera ett verk av Svea hovrätts storlek, och dels därför att rättsskipningen i Norrland komme att lida av det långa avståndet till överdomstolen och dennas bristande orientering i de säregna norrländska förhållandena. I förstnämnda hänseende framhölls av sammansatta stats- och lagutskottet vid 1904 års riksdag, att Svea hovrätts personal med den från och med den 1 oktober 1896 tillkomna sjunde divisionen nått en omfattning, som syntes icke lämpligen kunna ökas utan att därigenom äventyrades nödig sammanhållning inom ämbetsverket samt enhet i rättsskipningen å de olika avdelningarna. Den 1 september 1904 trädde i verksamhet en åttonde extra division. Denna division blev från och med år 1918 ordinarie. Och sedan den 1 januari 1921 tjänstgör en nionde, extra division.

Att med den omfattning Svea hovrätt sålunda erhållit stora svårigheter

heter måste uppstå att på ett tillfredsställande sätt administrera densamma, synes utskottet uppenbart. Dessa svårigheter, som påtalades redan efter sjunde divisionens tillkomst, göra sig givetvis med än större styrka gällande för det närvarande, då antalet divisioner i hovrätten ökats till nio. Särskilt vill utskottet framhålla, hurusom den ledande och övervakande verksamhet, som enligt hovrätternas arbetsordningar tillkommer presidenterna, i Svea hovrätt blir på grund av det stora antalet ordinarie och extra ordinarie tjänstemän i avsevärd mån försvårad, varjämte hovrättsledamöternas möjlighet att erhålla tillräcklig kännedom om de i hovrätten tjänstgörande aspiranternas duglighet i hög grad inskränkes.

Då sålunda redan Svea hovrätts nuvarande storlek enligt utskottets mening synes nödvändigöra en delning av densamma, har utskottet saknat anledning ingå på en närmare prövning av de skäl, som i övrigt anförts till stöd för den i motionerna ifrågasatta åtgärden.

På grund av vad sålunda anförts har utskottet hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning frågan om inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen samt, efter verkställd utredning, för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Riksdagen.

Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Remisser.

Genom remiss den 17 juni 1921 har Kungl. Maj:t anbefallt Svea hovrätt, att, efter att hava dels infortrat yttrande från länsstyrelserna i Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, innefattande jämväl utredning angående orter, som kunna ifrågakomma för en ny hovrätt och å sådan ort förefintliga lokalmöjligheter, dels ock berett domhavandena och rådhusrätterna inom förenämnda län tillfälle att yttra sig, in pleno avgiva underdånigt utlåtande i ärendet.

Den 9 augusti 1921 hava från Kungl. Maj:t till Svea hovrätt överlämnats särskilda till Kungl. Maj:t i ärendet tidigare ingivna skrifter från Norrbottens och Västerbottens läns handelskammare av den 28 februari 1919, stadsfullmäktige i Luleå av den 10 juli 1921, Bodens stad av den 6 juli 1921, stadsfullmäktige i Umeå av den 24 januari 1919 och den 28 februari 1919, stadsfullmäktige i Östersund av den 18 februari 1919 och den 3 maj 1919, stadsfullmäktige i Sollefteå av den 5 mars 1919, stadsfullmäktige i Härnösand av den 17 februari 1919, drätselkam-

maren i Sundsvall av den 19 september 1919 samt stadsfullmäktige i Gävle av den 24 april 1919; och har Kungl. Maj:t därvid anbefallt hovrätten att efter vederbörande länsstyrelserns hörande taga nämnda skrifter i övervägande vid besvarandet av förenämnda remiss.

I anledning härav har hovrätten dels den 21 juni 1921 anmodat länsstyrelserna i ovannämnda län att senast den 30 september 1921 till hovrätten inkomma med yttranden, innefattande jämväl utredning angående orter, som kunde ifrågakomma för en ny hovrätt och å en sådan ort förefintliga lokalmöjligheter, samt berett samtliga domhavande och rådhusrätter inom omförmälda län tillfälle att senast sistnämnda dag inkomma med yttrande i ärendet dels ock den 18 augusti 1921 till länsstyrelserna i samma län överlämnat berörda den 9 i sistnämnda månad till hovrätten inkomna skrifter för att tagas i övervägande vid avgivandet av det infordrade yttrandet.

Genom remiss den 17 juni 1921 har Kungl. Maj:t berett Sveriges advokatsamfund tillfälle avgiva yttrande i ärendet.

Utlåtanden i ärendet hava till Svea hovrätt inkommit från länsstyrelsen i Norrbottens län av den 26 september 1921 med bifogade yttranden från magistraten i Luleå av den 19 i sistnämnda månad och stadsstyrelsen i Boden av den 27 juli 1921, från länsstyrelsen i Västerbottens län län den 9 november 1921 med bifogade yttranden från stadsfullmäktige i Umeå av den 10 oktober 1921 och från magistraten därstädes av den 14 i sistnämnda månad och därtill hörande handlingar, från länsstyrelsen i Västernorrlands län den 9 november 1921 med bilagda yttranden från magistraten i Härnösand av den 31 augusti 1921, från magistraten i Sundsvall av samma dag och från stadsstyrelsen i Sollefteå av den 30 augusti 1921 och från länsstyrelsen i Jämtlands län den 10 oktober 1921 med bifogande av yttranden från magistraten i Östersund av den 23 september 1921 och stadsfullmäktige i samma stad av den 21 i sistnämnda månad samt från häradshövdingarna i Gällivare domsaga, Västerbottens norra domsaga, Umeå domsaga, Västerbottens södra domsaga, Ångermanlands västra domsaga, Jämtlands norra domsaga, Medelpads östra domsaga, rådhusrätten i Luleå, rådhusrätten i Härnösand samt stadsfullmäktige, magistraten och drätselkammaren i Örnsköldsvik.

Svea hovrätt har därefter till Kungl. Maj:t inkommit med utlåtande i ärendet. Sådant utlåtande har ock avgivits av Sveriges advokatsamfund.

*Svea hovrätts
utlåtande.*

Svea hovrätt anför i sitt utlåtande, dagtecknat den 2 december 1921.

Frågan om uppdelning av Svea hovrätt och inrättandet av en särskild hovrätt för Norrland är som bekant av gammalt datum.

Beträffande vad som därutinnan förekommit före år 1905 vill hovrätten i huvudsak hänvisa till den redogörelse, som förefinnes i sammansatta stats- och första lagutskottets, remissen bilagda utlåtande nr 6 till 1921 års riksdag. Erinras må särskilt att vid 1904 års riksdag då avgivna motioner i ämnet avslogos, varvid såsom huvudsakligaste skäl anfördes, att, då förslag om reformerande av domstolsorganisationen vore att emotse, det vore olämpligt att upprätta en ny överdomstol, som sedermera möjligen kunde finnas obehörlig.

Frågan upptogs emellertid kort därefter av Kungl. Maj:t. Den 13 april 1905 anbefalldes hovrätten att avgiva utlåtande såväl beträffande behovet och lämpligheten av inrättandet av en särskild hovrätt för de norra delarna av riket som ock i fråga om det jurisdiktionsområde, som borde tilläggas en dylik hovrätt, den ort, å vilken densamma lämpligen borde hava sitt säte, det antal divisioner, varav den behövde bestå, och det antal divisioner, som komme att erfordras för återstoden av Svea hovrätts jurisdiktionsområde. Chefen för justitiedepartementet hade vid ärendets föredragning i statsrådet anført, bland annat, att med den starka utveckling, vari de norra delarna av riket vore stadda, inrättandet av en särskild hovrätt för dessa landsdelar endast vore en tidsfråga samt att ett vidare fortgående på den förut inslagna vägen att öka antalet av hovrättens divisioner, som då utgjorde åtta, icke borde ifrågakomma.

Uti sitt i anledning härav den 20 december 1905 avgivna utlåtande uttalade hovrätten på skäl, för vilka hovrätten här nedan får anledning att redogöra, att de fördelar, som för den rättssökande allmänheten eller eljest ur processuell synpunkt kunde under gällande rättegångsordning vinnas genom upprättande av en särskild hovrätt för de norra delarna av riket, vore allt för oväsentliga att kunna i och för sig utgöra grund för vidtagande av en dylik genomgripande åtgärd, samt att upprättandet av en sådan hovrätt ej i verkligheten påkallades av något förefintligt oundgängligt behov eller ens kunde betecknas såsom under förhandenvarande förhållanden i övervägande grad lämpligt. Hovrätten gav bland annat uttryck åt den uppfattningen, att organisationen av en hovrätt i Norrland antagligen icke komme att synnerligen lång tid bliva bestående, i det att en reform i rättegångsordningen syntes förestå, vilken skulle i flera hänseenden betinga helt andra anordningar, än som kunde ifrågakomma under förevarande förhållanden.

Vid anmälan i statsrådet den 12 januari 1907 av hovrättens skrivelse den 1 oktober 1906 angående anslag för fortsatt uppehållande av den åttonde divisionens verksamhet yttrade dåvarande chefen för justitiedepartementet, att han visserligen ansåge högst troligt, att växande folkmängd och ökad utveckling i rikets norra del så småningom komme att göra en särskild mellaninstans för denna del nödvändig, men att meningarna härom ännu icke torde hava enat sig så, att frågan kunde anses mogen för avgörande. Någon olägenhet av att den ännu någon tid uppsköttes syntes i allt fall icke kunna påvisas. Huruvida med anordningen borde dröjas ända till den tid, då en reform av vår rättegångsordning kunde tänkas bliva genomförd, syntes vid dåvarande tidpunkt icke kunna bedömas. Men det avgörande skälet mot att då söka genomföra anordningen var det, att, innan hovrättsledamöternas avlöning blivit så reglerad, att de i ekonomiskt hänseende intoge en tillräckligt oberoende ställning, inrättandet av en hovrätt för Norrland ej syntes tillrådligt.

Under år 1907 upptogs frågan till behandling av dåvarande justitieombudsmannen, som i skrivelse till Kungl. Maj:t, med bemötande av hovrättens förenämnda utlåtande, gjorde framställning om en särskild hovrätt för Norrland, därvid han, bland annat, framhöll, att den antydda reformen av rättegångsordningen såsom vapen för dem, vilka motsatt sig partiella ändringar i avseende å processförfarandet, under årens lopp förlorat sin skärpa, då det vore uppenbart, att just denna reform skulle nödvändiggöra en särskild överdomstol i Norrland, och framhöll justitieombudsmannen, att redan nya lagberedningen i sitt 1884 avgivna betänkande ansett sig böra tillstyrka inrättandet av en särskild hovrätt för Norrland alldeles oavsett om beredningens huvudförslag vunne bifall eller icke.

Den sålunda ånyo väckta frågan blev av Kungl. Maj:t överlämnad till löneregeringskommittén. I sitt den 16 juli 1908 avgivna utlåtande anförde kommittén, att några särskilda olägenheter i avseende å rättsskipningens utövande ej kunde härledas från hovrättens storlek som ämbetsverk och att ej heller från de synpunkter sett, som i övrigt anförts, en särskild hovrätt för de norra delarna av riket syntes erforderlig. Förändringar i de bestående förhållandena kunde måhända i viss mån anses berättigade med hänsyn till hovrättens uppgift att hålla uppsikt över underdomstolarna samt för tillgodoseende av det från anhängarna av en norrländsk hovrätt uttalade behovet av att inom en sådan hovrätt kunna, till rättsskipningens fromma, koncentrera en noggrannare och djupare kunskap om de för Norrland speciella förhållandena. För avhjälpande av de sålunda

antydde olägenheterna syntes emellertid ingalunda nödvändigt att tillgripa en så vittgående och kostsam åtgärd som inrättande av en ny hovrätt i Norrland, utan borde dessa olägenheter kunna undanröjas eller åtminstone i betydlig mån inskränkas genom vidtagande av särskilda anordningar inom hovrätten, i vilket avseende kommittén förordade, att vissa divisioner i Svea hovrätt skulle givas uppdrag att i främsta rummet handlägga norrländska tvistemål samt frågor om norrländska underdomares ledighet och förordnande av deras vikarier.

I det vid Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående reglering av löneförhållandena m. m. vid rikets hovrätter den 9 mars 1909 fogade protokollet över justitiedepartementsärenden av samma dag yttrade chefen för justitiedepartementet, att genom bifall till den nya lönestat för hovrätterna, som föresloges, skulle visserligen det av honom år 1906 i främsta rummet åberopade skälet mot att omedelbart skrida till inrättande av en särskild hovrätt för Norrland — nämligen den svävande beskaffenheten av frågan om hovrättspersonalens avlöningsförhållanden — komma att förlora sin betydelse, men oavsett denna omständighet syntes emellertid uppenbart, att vad departementschefen 1906 yttrade därom, att denna fråga ännu icke kunde anses mogen för avgörande, fortfarande ägde giltighet. Då härtill komme, att frågan om en reform av vårt rättegångsväsen syntes bliva allt mer aktuell och säkerligen ej kunde för någon längre framtid undanskjutas, torde häri ligga ett ytterligare talande skäl för att låta med frågan om inrättande av en hovrätt för Norrland tillsvidare anstå.

Ovanberörda av löneregleringskommittén förordade system har sedermera från och med 1910 blivit genomfört på så sätt, att tre av hovrättens divisioner bilda andra huvudavdelningen eller, såsom den vanligen kallas, norrlandsavdelningen, vilken, med undantag av vissa specialmål, har att handlägga mål och ärenden från Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Denna avdelning utövar den hovrätten tillkommande uppsikten över underdomstolarna inom det för avdelningen sålunda bestämda området.

Frågan om inrättandet av en norrländsk hovrätt har sedermera ej varit föremål för någon allmänare uppmärksamhet förr än vid innevarande års riksdag, då bland andra samtliga riksdagsmän utom två från de fyra nordligaste länen i särskilda motioner hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande inrättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen samt vid 1922 års riksdag framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Sedan sammansatta stats- och första lagutskottet enhälligt hemställt, att riksdagen i anledning av nämnda motioner ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under omprövning frågan om inrättande av en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen samt, efter verkställd utredning, för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, har riksdagen, utan att större meningsskiljaktighet synes hava förekommit, bifallit denna hemställan och avlåtit den skrivelse, som föranlett remissen.

*Rättegångs-
reformen.*

Då hovrätten nu går att avgiva utlåtande i ämnet, bör det framhållas, att frågan om en norrländsk hovrätt nu i vissa hänseenden har annat läge än då hovrätten 1905 avgav utlåtande. Ett av de förnämsta skälen mot en förändring av bestående förhållanden har, såsom av det föregående framgår, varit frågan om en reformering av gällande rättegångsordning, i det att det ansetts mindre lämpligt att i avseende å Svea hovrätt vidtaga anordningar, som icke kunde väntas bliva någon längre tid bestående. Efter tillsättandet av processkommissionen synes visserligen tidpunkten för realiserandet av de önskemål, som kunna förefinnas beträffande rättegångsväsendets reformering, hava ryckt närmare, och så mycket större skäl kunde då synas föreligga att avvakta det resultat, som kan vara att motse beträffande domstolsorganisationen. Emellertid har processkommissionen i avgivet yttrande den 3 maj 1921 över omförmälda motioner uttalat, att, då enligt de grunder, kommissionen ansåge böra följas vid genomförandet av en rättegångsreform, vilken innefattade bland annat tillämpning även vid överrätterna i största möjliga omfattning av principerna om offentlighet, muntlighet och omedelbarhet i rättegången, under varje förhållande måste antagas, att åtminstone en överrätt komme att bliva förlagd inom de fyra nordligaste länen, hänsynen till en blivande rättegångsreform enligt kommissionens uppfattning icke kunde lägga hinder i vägen för ett bifall till förslaget om inrättande redan nu av en hovrätt för nämnda län. Vid nämnda förhållande torde, om ock en på muntligt och omedelbart förfarande baserad överrätt högst väsentligt kommer att skilja sig från en på nuvarande processsystem byggd hovrätt, ovan omförmälda hinder för en nu ifrågasatt utbrytning från Svea hovrätt hava i avsevärd grad förlorat sin styrka.

Förutsättningen för att en hovrätt för de fyra nordligaste länen redan nu bör komma till stånd är emellertid alltjämt den, att en sådan hovrätt i och för sig kan finnas lämplig. Svea hovrätt anser sig nu böra granska bärigheten av de skäl för och emot den föreslagna norrlandshovrätten, som tidigare framkommit och i övrigt förefinnas.

*Enhet i rätts-
skipningen.*

Det har anförts, att Svea hovrätt nått en sådan omfattning, att farhåga föreläge för bristande enhet i rättsskipningen på hovrättens särskilda divisioner. Härutinnan har hovrätten ingen anledning att frångå sin år 1905 i denna del uttalade uppfattning, att det torde vara uppenbart, att, därest av de divisioner, som för hovrättens nuvarande domsområde äro erforderliga, ett antal avskildes för att å ort i Norrland bilda en särskild hovrätt, enheten uti rättsskipningen i andra instans skulle äventyras i högre grad än om samtliga divisioner fortfarande vore samlade på samma plats inom en hovrätt. Samarbetet mellan särskilda divisioner måste givetvis i senare fallet, om än knapphändigt, bliva livligare än i det förra, då sådant knappast i någon mån kan påräknas mellan de skilda hovrätterna. Liksom 1905 må framhållas, hurusom i hovrättens arbetsordning finnas bestämmelser därom, att mål, som äga sammanhang eller äro av lika beskaffenhet, böra tilldelas samma division eller samma referent, varjämte erinras om att norrlandsmålen redan nu äro sammanförda till andra huvudavdelningens tre divisioner.

*Uppsikt över
underdomare.*

Vidare har framhållits, att den hovrätten tillkommande uppsikten över underdomstolarna, i den mån hovrätten bleve större, kunde hava slappats och med hänsyn till det stora avståndet till underrätterna i de nordliga länen icke kunde vara tillfredsställande. I denna del har hovrätten tidigare erinrat därom att, då nämnda uppsikt under nuvarande förhållanden i allmänhet icke kunde förverkligas genom inspektioner, det låge i sakens natur, att hovrättens inskridande mot underdomare, oavsett de fall, då sådant påkallades av vederbörande åklagare, i det hela kunde föränledas endast av anförda klagomål eller därav att hovrätten i något under dess prövning draget mål funnit skäl till anmärkning förekomma. Denna sida av hovrättens övervakande verksamhet vore följaktligen icke beroende av det större eller mindre antal divisioner, varav hovrätten bestode. Däremot minskades, i samma mån som verket tillväxte, tillfällena för varje särskild hovrättsledamot att erhålla erfarenhet om dugligheten hos underdomarnas vikarier och deras lämplighet för domarekallet. Härtill vill hovrätten nu tillägga, att visserligen — på sätt justitieombudsmannen i sin skrivelse 1907 framhållit — risken att olämpliga personer erhålla upprepade förordnanden att förvalta häradshövdingeämbete ökas, i den mån hovrätten tillväxer, men att numera, enligt nådiga stadgan den 22 juni 1920 angående domsagornas förvaltning, till vice häradshövding ej kan förordnas annan än den, som tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt ett år eller såsom revisionssekreterare, samt att den, som efter

förordnande förvaltad häradshövdingeämbete tre år eller hållit allmänna tingssammanträden med sammanlagt sextio rättegångsdagar, ej må, innan han tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt under sammanlagt ett år eller tjänstgjort såsom revisionssekreterare, erhålla ytterligare förordnande att uppehålla häradshövdingeämbete. Härigenom torde vara väl sörjt för att åtminstone till häradshövding eller vice häradshövding icke kan ifrågakomma alldeles olämplig person. Emellertid kan man icke anse uteslutet, att tillvaron av en hovrätt i Norrland skulle möjliggöra mer direkt beröring med därvarande underdomstolars personal och så till vida verka gagneligt. I detta sammanhang vill ock hovrätten framhålla, att hovrättens befattning med underdomstolarna på grund av det stora, alltfört ökade antalet dylika domstolar, som sortera under Svea hovrätt, rent administrativt sett är så omfattande, att densamma blivit allt svårare att handhava.

Såsom en omständighet av vikt vid avgörandet av behovet av en norrländsk hovrätt har anförts, att de långa avstånden mellan de norrländska orterna och huvudstaden gjorde det svårt och synnerligen kostsamt för de rättssökande att sammanträffa och rådgöra med de ombud, som anlätades att i hovrätten föra deras talan, och att av samma orsak föreläge svårigheter att anordna förhör med parter eller vittnen inför hovrätten.

Avstånden.

I fråga härom erinrade hovrätten i sitt utlåtande 1905 följande: Proceduren inför hovrätt under nuvarande förhållanden, då rättegångsförfarandet därstädes är skriftligt, påkallade i allmänhet icke vidare åtgärd från partens eller hans ombuds sida än författande och ingivande av nödiga skriftliga inlagor i målet och, såvitt erfarenheten visat, hade dessa inlagor vanligen författats av samma ombud, som parten anlitat vid underrätten, eller av annan person i partens hemtrakt. I allt fall vore därigenom, att en hovrätt förlades till någon ort i Norrland, icke mycket uti ifrågavarande avseende vunnet, då ju avstånden i denna landsdel vore så stora, att någon egentlig fördel härav icke skulle uppkomma för andra än de parter, som vore boende i grannskapet av hovrättens förläggningssort. Av enahanda skäl torde icke heller synnerligen ofta kunna ifrågakomma, att erforderliga förhör med parter eller vittnen hölles inför hovrätten. En norrländsk överdomstol nödgades säkerligen oftast att till inskränkande av kostnaderna för parters och vittnens inställelse använda samma förfarande som Svea hovrätt eller att uppdraga åt lämplig underdomstol, i regel den, som förut haft befattning med målet, att däri hålla erforderliga förhör. Med de numera allt lättare järnvägskommunikationerna mellan de norra delarna av

riket och huvudstaden komme avstånden för övrigt att få alltmer minskad betydelse i nu berörda hänseenden, och av många rättssökande torde det anses såsom en fördel att kunna just av någon bland huvudstadens skickliga rättsbildade advokater vinna biträde för talans fullföljd såväl i hovrätten som hos Kungl. Maj:t. — Vad sålunda anförts av hovrätten, kan i alla avseenden och i anseende till ökade kommunikations- och postbefordringsmöjligheter med ännu större skäl för närvarande åberopas.

Säregna förhållanden.

Vidare har såsom skäl för en hovrätts upprättande i Norrland andragits, att Norrlands industri och de därav uppkommande affärsförhållandena i mycket skilde sig från vad i sådant avseende förekomme inom övriga delar av landet, och att rättstvister, som uppstode i Norrland, sålunda finge en säregen, från tvister inom mellersta och södra Sverige skild karaktär, i följd varav för deras bedömande fordrades en djupare inblick i de norrländska förhållandena. En hovrätt för Norrland skulle därför hava till uppgift bland annat att lämna domstolens ledamöter tillfälle att sätta sig mera in i berörda för orten speciella förhållanden än som kunde vara möjligt på en långt avlägsen plats, där dessa förhållanden i allmänhet vore okända.

Visserligen kan erkännas, att i en del av de rättegångsmål, som häröra från de nordligaste länen, särskilt då sådana, som hava samband med skogshanteringen och trävaruindustrien, kunna förekomma till bedömande rättsförhållanden, som i viss grad äro av så säregen karaktär, att särskild erfarenhet om dylika förhållanden hos hovrättens ledamöter är önskelig och kan underlätta målens riktiga avgörande. Detta önskemål torde emellertid numera i avsevärd grad vara tillgodosett, sedan mål från Norrland i Svea hovrätt handläggas huvudsakligen å andra huvudavdelningens tre divisioner. Ledamöterna å dessa divisioner, vilkas sammansättning i största möjliga mån hålles konstant, lära ganska snart hava tillägnat sig ganska god förtrogenhet med berörda speciella förhållanden. Då av skäl, som nedan komma att beröras, fara torde förefinnas för att sammansättningen av en norrländsk hovrätt beträffande ledamöterna icke längre tid kan hållas så konstant, som beträffande den nuvarande norrlandsavdelningen i Svea hovrätt är möjligt, torde kravet på särskild sakkunskap icke bättre än nu kunna realiserars genom inrättandet av en norrländsk hovrätt.

Förnekas må emellertid ej, att hovrättsledamot genom långvarig vistelse och verksamhet i Norrland kan komma att förvärva djupare inblick i de säregna förhållandena därstädes än som annorledes kan vinnas, eller att en norrländsk hovrätt i åtskilliga fall kan draga till sig och såsom ledamöter

få behålla personer, som genom uppfostran och tidigare verksamhet i Norrland äro särskilt ägnade att bedöma nämnda förhållanden.

Den fördel, som sålunda tilläventyrs kan vinnas genom en hovrätts förläggande till Norrland, torde emellertid i viss mån motvägas av en annan omständighet. Våra överdomstolar äro med sin huvudsakligen skriftliga procedur vanligen utestängda från direkt beröring med den rättsökande allmänheten. Är överdomstolen därjämte förlagd till en mindre landsortsstad, följer därmed lätt en viss kastanda och isolering, som kan för överrättsdomaren försvåra vinnandet av den för domarkallets utövning så nödvändiga livserfarenheten och människokännedomen, något som däremot lättare bör kunna ernås i huvudstaden under den livligare beröring med människor från skilda verksamhetsområden, som där lättare äger rum. Ju rikare, större och mångsidigare verksamhetskrets en överdomstol i sådant avseende har, desto mindre blir faran för isolering och ensidighet i livsupfattningen hos dess ledamöter.

*Personliga
förhållanden.*

I detta sammanhang bör även erinras om de farhågor, som uttalats för att ledamöterna i en hovrätt i Norrland skulle kunna röna ett, för dem själva måhända omärkligt inflytande av uppfattningen i inflytelserika kretsar, vilkas intressen ofta nog kunna vara ifråga i de på hovrättens avgörande beroende rättstvister.

Bland de skäl, som åberopats för en delning av Svea hovrätt, hava motionärerna vid årets riksdag framhållit, att hovrätten, särskilt sedan dess nionde division trätt i verksamhet, skulle hava svällt ut till ett ämbetsverk av sådan storlek, att detsamma svårligen kunde tillfredsställande administreras, och har sammansatta stats- och första lagutskottet såsom skäl till bifall till motionerna anfört, att redan Svea hovrätts nuvarande storlek syntes nödvändigöra en delning av densamma.

*Hovrättens
storlek.*

Förutom vad ovan berörts i fråga om hovrättens uppsikt över underdomstolarna, har i nyssnämnda avseende anförts, att en hovrätt, bestående av ett så stort antal divisioner som Svea hovrätt, skulle som helhet betraktad komma att sakna tillräcklig kännedom om de personer, som önska vinna fast anställning inom verket. Denna anmärkning kan icke avvisas såsom helt obefogad. Då tjänstgöring såsom fiskal eller föredragande i brottmål i regel leder till förordnande att biträda hovrätten i egenskap av adjungerad ledamot och därigenom till befordran inom ledamots grad, är det för hovrätten i främsta rummet av vikt att göra ett gott urval bland dem, som eftersträva fiskalsförordnande. Aspiranttiden för dessa, som tidigare uppgått till två, ofta nog till tre år, har emellertid under senare

år, beroende på det minskade antalet aspiranter, väsentligt nedgått och är genom bestämmelse i § 60 av den för hovrätten sedan oktober 1919 gällande arbetsordningen bestämt, att förordnande att uppehålla fiskaltjänst bör, såvitt möjligt, beredas därtill lämpad person, innan han, efter viss tingstjänstgöring, under ett och ett halvt år oavbrutet tjänstgjort i hovrätten. Den kännedom om en aspirants lämplighet, som hovrättens ledamöter under denna tid kunna förvärva, uppnås genom aspirantens tjänstgöring vid hovrättens protokoll och genom det biträde, aspiranten är skyldig att lämna ledamöterna genom författande av förslag till rubriker och promemorior. Det är emellertid uppenbart, att under en tid av högst 1 1/2 år en aspirant, som vanligen indelas till tjänstgöring å viss division för hel session, icke kan hava blivit tillräckligt känd av alla hovrättens ledamöter, så att dessa kunna bedöma aspirantens lämplighet för fiskalsförordnande. Det måste därför i en hovrätt av sådan omfattning som Svea hovrätt inträffa, att hovrättsledamot nödgas deltaga i förordnande av fiskal, om vilken han icke äger någon personlig kännedom, vadan han för bedömning av den förordnades lämplighet varit hänvisad till vad andra haft att i ett sådant hänseende förmåla. I fråga om förordnande till extra ordinarie assessor har i Svea hovrätt på sista tiden gällt, att dylikt förordnande kunnat av därtill skickad person påräknas omkring 1 1/2 år efter det han erhållit sitt första förordnande såsom fiskal. Med det stora antal ledamöter, som Svea hovrätt nu äger, kan det inträffa, att ej heller under sistnämnda tid en fiskal hunnit bliva tillräckligt känd för alla ledamöter å divisioner, där fiskalsföredragning förekommer. Visserligen torde alltid i Svea hovrätt minst ett lika stort antal ledamöter som i en mindre hovrätt komma att äga personlig kännedom om skickligheten hos den, som ifrågasattes till fiskals- eller assessorsförordnande, men tydligen måste denna kännedom bliva större och mer intim i den mindre hovrätten.

En följd av den intimare personalkänningen måste ock bliva, att befodringsfrågor och vissa andra administrativa ärenden, vilka fordra deltagande av hovrättens ledamöter, i en mindre hovrätt ej i lika hög grad som i en av Svea hovrätts nuvarande omfattning behöva inkräkta på den tid, som bör ägnas hovrättens dömande verksamhet.

Rekrytering. Vid övervägande av möjligheten att inrätta en särskild hovrätt för Norrland måste hovrätten nu liksom 1905 fästa uppmärksamheten på en fråga, som härutinnan är av största betydelse, nämligen huruvida det kan i längden låta sig göra att på fullt tillfredsställande sätt fylla det erforderliga antalet ledamötsplatser inom en hovrätt i Norrland.

Härvid erinras till en början, att enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 22 juni 1921 angående tillämpning av avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen m. m., vilken kungörelse från och med den 1 januari 1922 äger tillämpning beträffande hovrätterna, gäller, att innehavare av ordinarie befattning vid hovrätterna skall vara underkastad den förflyttning till annan ort, varom vid möjligen inträdande förändringar i avseende å hovrätternas organisation eller förläggningsorter kan varda stadgat, dock med iakttagande av att inom vederbörande lönegrad skyldigheten uti ifrågavarande hänseende åligger de i graden yngre framför de äldre. Den naturligaste formen för bildandet av den första sammansättningen av ledamotsgraden i en norrländsk hovrätt kunde synas vara, att erforderligt antal divisioner och ledamöter från Svea hovrätts nuvarande andra huvudavdelning överflyttades, varigenom kravet på särskild sakkunskap från början bleve tillgodosett. Med hänsyn till en hos äldre ledamöter av dessa divisioner förefintlig och ej alltför överraskande obenägenhet för förflyttning till Norrland lärer emellertid en dylik anordning icke på frivillighetens väg låta sig genomföras, utan man torde för ledamotsplatsernas besättande vara hänvisad till kretsen av de till tjänsteåldern yngsta hovrättsråden. Icke heller dessa lära emellertid utan vidare stå till buds. Om man tills vidare förutsätter, att, såsom nedan kommer att förordas, en blivande hovrätt i Norrland skulle komma att bestå av minst två divisioner med vardera sex ledamöter, skulle utöver president erfordras tolv hovrättsråd, varav väl åtminstone sex borde vara effektivt tjänstgörande i hovrätten, i vilket fall övriga sex komme att ersättas med vikarier. Av dessa tolv hovrättsrådsplatser skulle tio tillsättas genom överflyttning av tio hovrättsråd från Svea hovrätt, varemot, enär ytterligare minskning av antalet hovrättsråd i Svea hovrätt icke kunde ifrågakomma, de återstående två platserna måste fyllas genom inrättandet av två nya hovrättsrådsämbeten. Ser man så till, vilka hovrättsråd i Svea hovrätt äro i tjänstegraden yngst, finner man att av de tio yngsta endast två tjänstgöra såsom hovrättsråd, de åtta övriga liksom de två äldsta assessorerna, vilka kunde förväntas komma att fylla de två nya hovrättsrådsplatserna, hava av Kungl. Maj:t tagits i anspråk för arbete utom hovrätten, från vilket de utan tvivel åtminstone omedelbart icke kunna utan svårighet befrias för återinträde i hovrättsarbete. Det visar sig sålunda, att, under antagande, att det icke skulle låta sig göra att på frivillighetens väg få någon i tjänsten äldre ledamot i hovrättsrådsgraden än nämnda tolv hovrättsråd att antaga en

förflyttning till Norrland, för tjänstgöring uti ledamotsgraden i den norrländska hovrätten icke skulle stå till buds mer än två hovrättsråd, vilka då bleve divisionsordförande. För uppehållande av återstående tio ledamotsplatser vore man hänvisad att i första hand söka taga i anspråk Svea hovrätts assessorer. Bland assessorerna äro emellertid, frånräknat de för närvarande i graden två äldsta, vilka, som nämnts, skulle fylla de två nya hovrättsrådsplatserna, icke mindre än elva av de därefter äldsta använda i arbete utom hovrätten. Den norrländska hovrättens tjänstgörande ledamöter skulle vid sådant förhållande komma att bestå av två bland de till utnämningssåldern yngsta hovrättsråden och tio ordinarie eller extra ordinarie assessorer, vilka senares erfarenhet såsom ledamöter knappast i något fall komme att omfatta mer än tre år. Hovrätten har velat påpeka denna, naturligen icke önskvärda möjlighet av en blivande norrländshovrätts sammansättning, för att uppmärksamheten må bliva riktad på nödvändigheten av att i tid tillses, att mera kvalificerade hovrättsledamöter, i den mån de därtill kunna förpliktas eller äro villiga, bliva frigjorda från de arbeten, för vilka de utom hovrätten tagits i anspråk, så att de kunna vara till disposition för sammansättning av en norrländsk hovrätt.

Vad sålunda anförts är byggt på det antagande att flyttning ej skulle kunna ifrågakomma för ledamöter hörande till andra hovrätter än Svea. I viss mån annorlunda ställer sig förhållandet, därest gällande bestämmelser om förflyttning få anses innebära, att hovrättsråd från samtliga hovrätter äro underkastade förflyttning sålunda, att den, som är hovrättsråd i någon vilken som helst av hovrätterna, är förpliktad till flyttning framför envar, som tidigare utnämnts till enahanda befattning i någon hovrätt, samt att i den mån genom hovrättsråds förflyttning från de två hovrätterna i södra Sverige till den norrländska hovrätten skulle uppstå övertalig personal i Svea hovrätt — vars ledamotsplatser vid den nya hovrättens tillkomst bleve till antalet reducerade — de yngsta sålunda övertaliga hovrättsråden, antingen de tjänstgjorde i hovrätten eller voro upptagna av annat offentligt uppdrag, skulle vara pliktiga att mottaga transport till någondera av hovrätterna i landets sydligare delar. Är denna senare tolkning, som onekligen överensstämmer med författningens ordalag, riktig, torde de nyss antydda svårigheterna att från början effektivt besätta hovrättsrådsämbetena i den nya hovrätten ej föreligga i fullt samma grad som eljest.

Ser man vidare till möjligheten att i framtiden uppehålla en tillfredsställande kompetens inom ledamotsgraden i en norrländsk hovrätt,

kan hovrätten icke undgå intrycket att allvarliga farhågor härvidlag föreligga. Som bekant hava under flera av de senare åren i Svea hovrätt rätt stor brist på aspiranter till befattningar eller förordnanden inom hovrätten; även om detta förhållande numera för denna hovrätts del ändrats till det bättre, torde det icke kunna förnekas, att lockelsen till inträde på hovrättsbanan överhuvud icke visat sig vara och ej heller kan med säkerhet förväntas bliva så stor som tillföre. Särskilt kan det befaras, att i en norrländsk hovrätt möjligheten till urval vid fråga om befordran icke bleve så stort som önskvärt vore. Det ligger i sakens natur, att huvudstaden erbjuder större garanti för att erforderligt antal aspiranter skola anmäla sig än vad en mindre stad i Norrland skulle göra.

Det har under senare år varit för hovrätten förenat med den största svårighet att tillgodose det behov av tjänstledighet även på grund av sjukdom, som yppat sig bland häradshövdingarna i Norrland, och dessa hava i många fall icke alls och oftast blott i otillräcklig grad kunnat erhålla hjälp av förste- eller andrenotarier, allt beroende på förefintlig brist på vikarier och biträden samt tydlig obenägenhet hos dem, som överhuvud velat fullgöra tjänstgöring hos domhavande, att mottaga anställning i Norrland. För det stora flertalet jurister torde hovrättsrådsämbete i en norrländsk hovrätt knappast komma att framstå såsom eftersträfvansvärt, om samtidigt sådant ämbete erbjuder sig i sydligare hovrätt.

Sammansatta stats- och lagutskottet vid 1904 års riksdag föreställde sig, att en hovrätt i Norrland skulle i större proportion, än i Svea hovrätt kunde äga rum, rekryteras bland unga män, som börjat sin tjänstgöring vid de norrländska underdomstolarna och således redan vid inträdet i hovrätten ägde en erfarenhet, som andra först genom och under arbetet i hovrätten finge tillfälle att förvärva, och justitieombudsmannen yttrar i sin skrivelse 1907, att man synes berättigad till antagande, att en till en norrländsk stad förlagd hovrätt i sinom tid med lätthet skulle kunna rekryteras utslutande med norrländska jurister. Gentemot vad sålunda antagits vill hovrätten hänvisa till den fullkomligt motsatta uppfattning, som, enligt vad handlingarna i ärendet visa, uttalats av häradshövdingen i Umeå domsaga samt jämväl av häradshövdingarna i Västerbottens södra domsaga och Gällivare domsaga. Med hänsyn till vissa av presidenten i Vasa hovrätt, Söderholm, avgivna uttalanden, som i riksdagen åberopats av motionärerna, är måhända ej heller ur vägen att framhålla, hurusom denne ämbetsman, på samma gång han i det hela ansett det fördelaktigt, att en hovrätt blivit förlagd till norra Finland, dock anmärkt, att i Vasa hovrätt tillgången på

extra tjänstgörande varit proportionsvis mindre och i följd därav urvalet bland dem ställt sig ogynnsammare än i de övriga hovrätterna i Finland (se Svensk juristtidning 1920, sid. 302).

I sitt omförmälda utlåtande 1907 har justitieombudsmannen anført, att, om en särskild hovrätt för de nordligaste delarna av riket bleve inrättad, denna till en början antagligen komme att hava relativt unga ledamöter och andra tjänstemän och följaktligen vara försatt i ogynnsamt läge i avseende å möjligheten för extra tjänstemän till befordran, samt att den hovrätt, som hade att bjuda på dåliga befordringsutsikter, finge mindre tillfälle till urval vid förordnanden, som vid den hovrätten yppades, och därigenom vore utsatt för risken att i framtiden bliva till sin sammansättning försvagad. Att sådan risk skulle föreligga för en norrlandshovrätt, är för Svea hovrätt uppenbart. En utväg att åtminstone i viss mån råda bot för ett sådant sakläge skulle tvivelsutan ligga i ett medgivande åt den norrländska hovrättens ledamöter att i likhet med häradshövdingar och vissa andra statstjänstemän i nordligare delar av landet kunna efter vissa års tjänstgöring i Norrland vinna transport till liknande tjänst i sydligare trakter. Skulle emellertid, såsom antagligt är, flertalet av ifrågavarande hovrättsledamöter begagna sig av en dylik förmån, komme den vinst, som vore att påräkna i rekryteringsavseende, tydligen att uppvägas av den i sammanhang därmed minskade möjligheten att tillfredsställa kravet på en av långvarig vistelse i Norrland byggd erfarenhet i säregna norrländska förhållanden.

Då motionärerna vid årets riksdag såsom en garanti för tillfredsställande rekrytering av en norrlandshovrätt framhålla de »förmåner, som givetvis måste komma att knytas vid tjänstgöring i Norrland», får väl häri anses ligga en förmodan, att personalen i en sådan hovrätt komme att erhålla en i avlöningsavseende förmånligare ställning än motsvarande personal i en sydligare hovrätt. Svea hovrätt håller för sannolikt, att det för ernående av tillfredsställande rekrytering av den norrländska hovrätten skall längre fram befinnas nödigt att gå i författning om beredande av väsentligt förmånligare avlöningsförhållanden åt denna hovrätts ledamöter och tjänstemän, än som gälla för de andra hovrätternas personal; och vill hovrätten ifrågasätta, huruvida icke en dylik åtskillnad redan från början borde komma till stånd, varvid hovrätten emellertid ingalunda förbiser, att ett sådant steg otvivelaktigt komme att föra med sig anspråk på liknande fördelar för andra i Norrland förlagda tjänstemän.

Hovrätten anser sig här böra erinra, att den nya hovrättens inrättande

torde för statsverket medföra vissa avsevärda utgifter av tillfällig art. Bortsett från anskaffandet av nödiga ämbetslokaler kommer härvid i fråga flyttningskostnad för ledamöter och tjänstemän samt utgifter för beredande av nödiga bostadslägenheter åt dessa, i det under nuvarande bostadsförhållanden i de norrländska städerna staten helt visst ej lärer kunna åt personalen överlämna att på egen hand ordna sin bostadsfråga. Även om vissa av ifrågasatt utgifter skulle komma att bestridas av det samhälle, dit den nya domstolen komme att förläggas, lära avsevärda belopp återstå till täckande av staten.

Vad i det föregående anförts kan sammanfattas sålunda, att upprättandet av en hovrätt för de fyra nordligaste länen väl medför vissa onekliga fördelar framför allt förknippade med minskandet av Svea hovrätts nuvarande ur administrationssynpunkt allt för stora personal och ämbetsområde, men att med den ifrågasatta åtgärden även följa allvarliga olägenheter, vilka synas fullt motväga fördelarna. Under sådana förhållanden anser sig hovrätten ur de synpunkter, den såsom överdomstol och administrativt organ har att beakta, ej äga tillräcklig anledning att tillstyrka den nya hovrättens bildande.

Allmän sammanfattning.

Från en annan synpunkt, som väl ej ligger inom hovrättens speciella kompetensområde, men dock ej torde böra här lämnas å sido, kan emellertid spörsmålet besvarande i viss mån komma att ställa sig annorlunda.

De fyra nordligaste länen utgöra en väsentlig del av riket. De hava numera uppnått ett framskridet utvecklingsstadium och en stark utveckling lärer även framgent vara att påräkna i dessa län. Det vill, av riksdagsförhandlingarna och andra tecken att döma, synas, som om befolkningen i denna från landets centrum och den dit förlagda överrätten avlägsna landsdel skulle av såväl reella som vissa ideella hänsyn betrakta det såsom ett intresse av synnerlig vikt, att en norrländsk hovrätt kommer till stånd. Skulle det under ärendets vidare behandling — då bland annat frågan om förläggningssorten för den nya hovrätten blir fullt aktuell — befinnas, att en utpräglad så gott som enstämmig uppfattning i de nordligaste länen råder om önskvärdheten av en sådan överdomstols inrättande, ligger häri en omständighet, som enligt hovrättens tanke ej bör av statsmakterna lämnas obeaktad och ej heller kan av hovrätten förbises.

Hovrätten ingår härefter på spörsmålet om orten för förläggningen av den ifrågasatta nya hovrätten.

Förläggningsort.

Processkommissionen har i sitt förut omförmälda yttrande anført, huru som det vore av vikt, att den nya domstolen bleve förlagd till sådan ort,

Hänsyn till rättegångsreformen.

som kunde förväntas även under en ny rättegångsordning bliva säte för en överdomstol. Kommissionen har meddelat, att en uppgjord indelningsplan upptog en överrätt, omfattande Västernorrlands och Jämtlands län, samt en annan, omfattande Västerbottens och Norrbottens län. Tillika har kommissionen emellertid upplyst, att denna plan endast vore provisorisk, och att kommissionen icke, förrän ytterligare undersökningar ägt rum, kunde avgiva bestämt yttrande, var inom ifrågavarande län överrätt eller överrätter lämpligen borde förläggas. Hovrätten har alltså beträffande den nu ifrågesatta hovrättens förläggningsort icke kunnat av processkommissionens utlåtande erhålla någon egentlig vägledning. För övrigt är hovrätten ej fullt viss, huruvida hänsyn till de av processkommissionen planerade framtida överrätterna bör spela någon mera väsentlig roll vid avgörande av frågan om förläggningsort för en norrländsk hovrätt, som skulle träda i verksamhet under den närmaste framtiden. Såsom processkommissionen erinrat, lär det muntliga rättegångssätt, som kommissionen tänker sig tillämpat vid överrätterna, taga i anspråk avsevärt större lokalutrymme än hovrätterna med den nuvarande proceduren behöva. Det torde under sådana förhållanden vara omtvistligt, huruvida, därest den norrländska hovrättens lokalbehov skola tillgodoses genom nybyggnad, denna bör anordnas på sådant sätt, att lokalerna skulle lämpa sig för behov, vilka först i en oviss framtid bliva aktuella. Skulle åter möjlighet yppas för den norrländska hovrättens inrymmande i redan befintlig byggnad, lär vid övervägande av lämpligheten av den förläggningsort, som härvid kunde ifrågakomma, möjligheten av att en ny överrätt kunde komma att förläggas till annan ort än mindre få vara avgörande. Den omständigheten, att en del av en sådan hovrätts personal då kunde få underkasta sig en flyttning, som eljest bleve obehörlig, torde härvid vara av relativt underordnad betydelse. Hovrätten finner sig alltså föranlåten att vid uttalande i den nu föreliggande förläggningsfrågan bortse från de eventualiteter, en blivande rättegångsreform kan medföra i fråga om norrländska överrätters förläggning.

Övre eller
nedre Norr-
land.

Det spörsmål, som enligt hovrättens mening först framställer sig till övervägande, när det gäller att bestämma platsen för den hovrätt, som nu skulle organiseras, är huruvida övre eller nedre Norrland bör i främsta rummet ifrågakomma. Tages därvid hänsyn till ett av de skäl, som kraftigast plägat åberopas till stöd för inrättande av en hovrätt i Norrland, nämligen önskvärdheten av lättad tillgänglighet för den rättssökande allmänheten, måste erkännas, att den landsdel, som för närvarande är i detta avseende sämst ställd — nämligen övre Norrland — borde hava särskilt anspråk

på att få en överrätt dit förlagd. Då därvid valet näppeligen torde kunna stå mellan andra orter än städerna Umeå och Luleå samt av dessa orter den senare måhända i högre grad än den förra lämnar tillfälle för där boende domstolsledamöter att vinna önskvärd erfarenhet om vissa norrländska särförhållanden, skulle tilläventyrs Luleå äga ett visst företräde, likasom ett sådant måhända ock skulle kunna ligga däri, att Norrbottens län i fråga om utvecklingsmöjligheter av många anses stå framför Västerbottens län. Som emellertid nu ifrågavarande hovrätt är avsedd att tjäna alla fyra de nordligaste länen, är uppenbart, att inrättande av en hovrätt med så pass nordlig belägenhet, som Umeå och ännu mera Luleå intager, icke skulle för Västernorrlands och Jämtlands län medföra någon fördel framför det nuvarande läget, utan fasthellre motsatsen. Vid övervägande av företrädet mellan, å ena sidan, Västerbottens och Norrbottens län samt, å andra sidan, Västernorrlands och Jämtlands län, finner hovrätten, att inrättandet av en hovrätt å ort inom något av sistnämnda län skulle för dem medföra alla de fördelar, som vore möjliga, samt dessutom för de två förstnämnda länen vara ett steg i av dem önskad riktning, varemot upprättandet av en hovrätt i de två nordligaste länen skulle vara till direkt nackdel för Västernorrlands och Jämtlands län.

Av nedan anförda statistiska uppgifter kan ock dragas den slutsatsen, att med hänsyn till folkmängd och antalet rättegångsmål Västernorrlands och Jämtlands län måste anses äga ett betydligt försteg framför de två nordligaste länen. Folkmängden inom de fyra nordligaste länen utgjorde den 31 december 1920 i Västernorrlands län 265,136, i Jämtlands län 133,533, i Västerbottens län 182,209 och i Norrbottens län 182,949 personer.

Enligt senast publicerade rättsstatistik, avseende år 1914, utgjorde:

a) antalet vid de särskilda underdomstolarna slutligt handlagda mål och ärenden för

	Västernorrland	Jämtland	Västerbotten	Norrbotten
tvistemål samt brottmål, där ansvarstalan ej förts	3,217	2,783	957	1,330
brottmål med ansvarstalan...	3,928	1,762	1,463	2,263
ärenden utom konkurser.....	12,482	6,501	7,871	8,042

b) av Svea hovrätt såsom andra instans slutligen avgjorda:

	Västernorrland	Jämtland	Västerbotten	Norrbotten
vademål.....	174	97	50	40
civila besvärsmål.....	53	58	34	17
underställnings- och kriminella besvärsmål.....	131	35	48	42

Kungl. Maj:ts Proposition Nr 108.

Från hovrättens diaries hava såsom komplement till de i hovrättens utlåtande år 1905 anförda siffror inhämtats följande uppgifter:

Tabell nr 1.

Uppgift

å antalet under ettvarit av åren 1905—1920 från nedannämnda län till Svea hovrätt *instämnda och vädjade mål*.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	Summa
Västernorrlands län	173	254	231	201	273	258	225	212	212	231	181	212	180	157	181	259	3 440
Jämtlands län	59	113	76	64	91	64	108	109	118	110	118	103	93	107	109	146	1 588
Västerbottens län	43	66	85	73	89	95	92	93	63	81	60	116	115	79	108	101	1 359
Norrbottens län	102	96	87	62	99	93	75	79	44	50	55	59	60	53	82	112	1 208
Summa	377	529	479	400	552	510	500	493	437	472	414	490	448	396	480	618	7 595

Tablå nr 2.

Till Svea hovrätt fullföljda *civila besvärsmål* under åren 1914—1920.

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Västernorrlands län	49	51	46	50	24	66	74
Jämtlands län	32	40	24	26	29	48	63
Västerbottens län	31	20	18	27	16	19	41
Norrbottens län	12	17	12	15	26	16	32
Samtliga norrländska län	124	128	100	118	95	149	210
Övriga län	367	405	388	364	374	518	710

Till Svea hovrätt fullföljda *kriminella besvärsmål ävensom underställda mål* under åren 1914—1920.

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920
Västernorrlands län	130	105	102	119	150	162	113
Jämtlands län	71	59	49	73	75	111	59
Västerbottens län	70	54	58	87	132	88	77
Norrbottens län	50	50	67	66	105	103	92
Samtliga norrländska län	321	268	276	345	462	464	341
Övriga län	682	665	685	900	1 384	1 197	875

Till vad redan anförts i fråga om nedre Norrlands företråde såsom förläggningssort för den ifrågasatta nya hovrätten kan läggas den relativa fördel nyssnämnda landsdel torde framför de två nordligaste länen erbjuda ur synpunkten av hovrättspersonalens rekrytering. Ur sistnämnda synpunkt måste Svea hovrätt för sin del betvivla, att en förläggning till övre Norrland under nuvarande förhållanden över huvud skulle visa sig utförbar.

Då det härefter gäller att avväga, huruvida Västernorrlands eller Jämtlands län må äga företråde såsom förläggningssort, vill hovrätten till en början hänvisa till ovan angivna statistiska material. Av detsamma torde oföretydligt framgå, att Västernorrlands län såsom arbetsfält för en hovrätt äger företråde framför Jämtlands län.

Sant är att Östersund, den enda plats i Jämtlands län, som kan ifrågakomma såsom förläggningssort, beträffande kommunikationer med andra norrländska orter äger och kan förväntas bibehålla ett avgjort företråde framför de städer, som inom Västernorrlands län kunna tänkas såsom säte för en ny hovrätt. Men å andra sidan har Svea hovrätt ett livligt intryck av riktigheten utav vad länsstyrelsen i Västernorrlands län anført därom, att tyngdpunkterna för det ekonomiska livet inom den del av Norrland, varom nu är fråga, hava i följd av landets klimat, dess hela struktur och fördelningen av naturliga företräden städse hittills i huvudsak varit förlagda till det utav de för Norrland så betydelsefulla floderna i deras nedre viktigaste lopp genomskurna kustlandet. Någon väsentlig förändring i detta förhållande torde ej vara att förvänta inom överskådlig framtid. En naturlig följd härav är, såsom länsstyrelsen framhållit, att intressemotsättningar och andra anledningar till den dömande myndighetens påkallande oftare yppa sig inom kustlandet än inom de västligare, glesare befolkade delarna av Norrland. Vissa med trävaruindustrien förknippade, för Norrland i det hela utmärkande förhållanden torde ock vara mest utpräglade inom Västernorrlands län.

Då Svea hovrätt således anser sig böra förorda ort inom Västernorrlands län såsom förläggningssort för den nu tilltänkta hovrätten, står slutligen valet mellan de två städer i detta län, som skäligen därutinnan kunna ifrågakomma, eller Sundsvall och Härnösand.

Härvid finner hovrätten mot Sundsvall kunna anmärkas, att denna stad är belägen i själva utkanten av det blivande domsområdet. Härutinnan äger Härnösand i sin något nordligare belägenhet ett visst, ej alldeles oväsentligt företråde. För Härnösand synes i viss mån även tala, att detta samhälle varit och alltjämt torde vara att anse såsom centralpunkten för det kulturella

Västernorrlands eller Jämtlands län.

Sundsvall eller Härnösand.

livet i nedre Norrland och såtillvida i jämförelsevis hög grad erbjuder företräde, som ur den av hovrätten tidigare betonade rekryteringssynpunkten är av stor betydelse. Slutligen måste enligt hovrättens mening en icke alltför ringa vikt fästas vid det förhållande, att Härnösand i motsats till Sundsvall erbjuder möjlighet att inrymma den nya hovrätten i lokaler, som tillhöra staten. Av utlåtanden, som i ärendet avgivits av länsstyrelsen och andra, synes framgå, att vissa byggnader, som av staten disponeras, härvid kunna ifrågakomma. Från Sundsvall, likasom från åtskilliga andra städer, hava visserligen å kommunens vägnar framställts anbud om kostnadsfritt upplåtande av domstolslokaler. Hovrätten måste emellertid beteckna det såsom mindre tilltalande, om staten skulle vid avgörande av en fråga av den art det här gäller låta bestämma sig av den mer eller mindre fördelaktiga beskaffenheten av anbud från olika, om den nya domstolen konkurrerande städer, varemot hovrätten finner det fullt i sin ordning, att vid avvägande av företrädet mellan två i mycket jämförliga städer den omständigheten, att staten själv kan i den ena men ej i den andra disponera erforderliga domstolslokaler, kommer i betraktande.

*Hovrättens
storlek.*

Härnäst har hovrätten att ingå på frågan om det antal divisioner och ledamöter, varav den tillämnade hovrätten borde bestå.

Tre divisioner.

Andra huvudavdelningen inom Svea hovrätt består av tre divisioner, varav en handlägger uteslutande vädjade mål och till hovrätten instämnda tvistemål, under det de två övriga divisionerna handlägga alla slags på hovrättens prövning ankommande mål och ärenden. I första hand ankommer, såsom förut nämnts, på dessa tre divisioner att pröva mål och ärenden, som inkomma från de fyra nordligaste länen, dock med vissa i detta sammanhang betydelslösa undantag. Det har emellertid visat sig, att det arbete, som sålunda åvilar andra huvudavdelningens tre divisioner, icke varit tillräckligt för att giva dessa full sysselsättning. För sådant ändamål har därför funnits nödigt att tid efter annan till andra huvudavdelningen överföra erforderligt antal vädjade mål från första huvudavdelningen. Sålunda har från och med den 1 januari 1910, då andra huvudavdelningen trädde i verksamhet, till och med den 31 december 1920 för varje år till andra huvudavdelningen överförts följande antal vädjade mål, nämligen respektive 167, 119, 237, 392, 198, 240, 236, 240, 333, 377 och 252, sålunda tillhoppa 2,791 mål eller i medeltal för varje år 253,7 mål.

Det är härigenom tydligt, att det avsedda domsområdet, bestående av de fyra nordligaste länen, icke kan åtminstone för närvarande giva full sysselsättning åt en hovrätt, sammansatt av tre divisioner. Man kunde

då tänka sig möjligheten av att tillsvidare, d. v. s. intill dess antalet av de till en så sammansatt norrländsk hovrätt fullföljda mål i anledning av domsombudets utveckling blivit så stort, att tre divisioner vore fullt upptagna med dessa måls avgörande, under den norrländska hovrättens domvärjo lades något ytterligare område, exempelvis Gävleborgs län eller viss del därav. Då emellertid en sådan anordning icke är i ärendet ifrågasatt, har hovrätten ingen anledning att vidare inlåta sig på möjligheten därav.

Det återstår då att tillse, om för norrlandshovrättens verksamhet två divisioner vore tillfyllest. Härvid ligger i öppen dag, att beträffande besvär- och underställningsmål någon svårighet icke skulle möta att begränsa divisionernas antal till två. Hittills vunnen erfarenhet visar, att inkommande mål av denna art med lätthet medhinnas av två bland de tre divisionerna å Svea hovrätts andra avdelning.

Två divisioner.

Vad angår antalet av de vädjade mål, som härröra från det ifrågasatta domsområdet, framgår av ovanintagna tablå nr 1, att från och med år 1910 till och med år 1920 därifrån inkommit tillhoppa 5,258 mål eller för varje år i medeltal 478 mål. Från hovrättens diarium har inhämtats, att antalet föredragna vädjade mål under tiden från och med år 1910 till och med år 1920 utgjort:

	Hela antalet	M e d e l t a l		
		per år	för division årligen	för ledamot årligen
för hela hovrätten.....	18,835	1,712,2	214	50,9
för sex divisioner med brottmålsföredragning	11,968	1,088,1	181,3	45,3
för 7:de och 8:de divisionerna	6,867	624,2	312,1	69,3
för två divisioner å andra huvudavdelningen med brottmålsföredragning	4,047	367,9	183,9	45,9
för 7:de divisionen	3,496	317,8	317,8	70,6

Det antal vädjade mål, som årligen föredrages av varje å andra huvudavdelningen tjänstgörande, till föredragning förpliktad ledamot, vilken även deltagar i avgörandet av besvärsmål, utgör sålunda 45,9. Tages detta förhållande till utgångspunkt, skulle för föredragning av nämnda antal inkommande vädjade norrlandsmål erfordras att utöver det nuvarande antalet föredragande, som utgör åtta, ytterligare minst två finge ägna sig åt dylik föredragning. Dessa två föredragande skulle enligt nämnda beräkning ej

vara fullt tillräckliga, i det deras arbetsprodukt med omkring 20 mål skulle understiga de inkommande målens antal. Emellertid anser hovrätten, att, även under förutsättning av någon ökning i antalet inkommande mål, en förstärkning av två ledamöter tillsvidare skulle vara tillfyllest. Med en sammansättning av två divisioner om vardera sex ledamöter skulle arbetet utan att de särskilda ledamöterna bleve i högre grad betungade än vad nu är fallet kunna ordnas så, att varje division hade att på tjänsterummet arbeta fem dagar i varje vecka och några av årets veckor sex dagar. De arbetsdagar, som tillkomme utöver de i Svea hovrätt vanligen brukliga fyra, kunde till större delen anslås till vademål. Anställdes såsom vid de andra hovrätterna på vardera divisionen två fiskaler, skulle antagligen ett avsevärt antal vademål kunna föredragas av förste fiskaler.

Att i en ej alltför avlägsen framtid tre divisioner komme att tarvas, håller hovrätten emellertid för sannolikt. Större svårighet lär emellertid i så fall ej möta att i sammanhang med inrättandet av tre nya ledamötsplatser omlägga de särskilda divisionernas arbetssätt i överensstämmelse med vad i de övriga hovrätterna förekommer. Sannolikt skall därvid visa sig lämpligt att låta två av divisionerna handlägga alla slags mål och ärenden, men den tredje allenast vademål.

President.

Till presidentens åliggande torde kunna hänföras utövande av ordförandeskap å vardera divisionen en dag varje vecka, vilken dag det hovrättsråd, som eljest fungerade såsom ordförande, borde vara fri från arbete å ämbetsrummet. En dylik anordning synes vara på sin plats såväl för att, med hänsyn till den mindre omfattning av de administrativa göromålen, som uti ifrågakvarande hovrätt skulle kunna påräknas, bereda presidenten tillräcklig sysselsättning som för att undvika divisionsordförandens alltför starka belastande med göromål. Någon föredragning av Kungl. Maj:ts remisser synes under nyssnämnda förutsättning däremot ej böra åläggas presidenten.

Tjänstemän.

Beträffande antalet tjänstemän, som böra anställas vid hovrätten, anser sig hovrätten böra uttala att, såsom i hovrätten över Skåne och Blekinge är fallet, advokatfiskalen torde kunna förpliktas handhava även arkivarie-göromålen och sekreteraren tillförbindas att utöva jämväl de göromål, som i Svea hovrätt tillkomma aktuarierna. Utöver sekreteraren och advokatfiskalen böra anställas en notarie och två fiskaler å vardera divisionen. I fråga om extra ordinarie tjänstemän samt kontorsbiträden och expeditivakter anser hovrätten sig icke äga anledning att för närvarande avgiva närmare uttalande. Ej heller finner hovrätten sig nu böra ingå på be-

dömandet av sådana engångsutgifter, som vid hovrättens inrättande erfordras för bibliotek och andra inventarier.

I detta sammanhang vill hovrätten framhålla, hurusom den nya hovrättens inrättande, vare sig den kommer att bestå av två eller tre divisioner, icke lärer möjliggöra Svea hovrätts minskande med mera än två divisioner. De nio divisioner, av vilka Svea hovrätt sedan början av detta år består, skulle, om man får döma av förhållandet mellan antalet av de under årens elva första månader inkomna och de under samma tid avgjorda målen, ej vara fullt tillräckliga för handläggningen av inkommande mål från Svea hovrätts nuvarande domsområde. Tillgänglig statistik utvisar emellertid, att under de senare åren antalet av de mål, som fullföljas från de fyra nordligaste länen, ej kan beräknas utgöra mera än en fjärdedel av antalet mål från Svea hovrätts hela nuvarande domsområde. Sålunda hava sistnämnda mål under de sju senaste åren uppgått till sammanlagt 13,343, medan antalet mål från de fyra nordligaste länen utgjort tillhoppa 3,318. Vid sådant förhållande torde, under antagande att även proportionen mellan inkommande och avgjorda mål blir någorlunda oförändrad, vara uppenbart, att den avlastning, som vinnes genom nyssnämnda läns avskiljande, ej möjliggör, att divisionernas antal reduceras med en tredjedel.

I avseende å det lokalutrymme, som kan vara erforderligt för en norrländsk hovrätt, vill Svea hovrätt erinra, att den nya hovrätten torde bliva i behov av åtminstone följande lokaler: två stora sessionsrum, varav ett så stort, att det kan tjäna till plenisal, till varje sessionsrum hörande ledamots-, fiskals- och notarierum, sekreterare- och advokatfiskalsexpeditioner med amanuensrum, mottagningsrum för presidenten med väntrum, minst två biblioteks- och arkivrum, ett rum för advokater och vittnen samt ett rum för expeditionsvakter, vartill komme åtskilliga rum för kontorsbiträden. Med hänsyn till eventualiteten av en tredje divisions framtida inrättande är önskvärt, att redan från början sörjes för ytterligare ett sessionsrum med ledamots- och notarie- samt möjligen fiskalsrum.

Hovrätten vill slutligen erinra, att inrättandet av en hovrätt å ort i Norrland icke blott medför behovet därstädes av en värdig och eljest lämplig lokal för hovrättens arbete. Såsom tidigare antytts måste även tillses att lämpliga bostäder för hovrättens personal äro att tillgå. Det är att förmoda, att härutinnan ganska stora svårigheter komma att yppa sig med hänsyn till den för närvarande ringa tillgången på bostäder och då fråga blir om anskaffande av sådana åt en personal, som kan beräknas till över ett tjugotal personer, varav mer än hälften äger familj.

Flyttning.

För den personal, som kan ifrågakomma till förflyttning, är det av synnerlig vikt att, med hänsyn till uppsägning av hittillsvarande bostäder och andra personliga förhållanden, i god tid erhålla kännedom om den tidpunkt, då förflyttningen kan väntas skola äga rum. Att denna under inga förhållanden kan ifrågakomma så tidigt, som av motionärerna i riksdagen antytts, eller den 1 januari 1923, synes hovrätten uppenbart.

Sveriges advokatsamfund.

Sveriges advokatsamfund anför i sitt utlåtande:

De skäl, som vid olika tidpunkter andragits för inrättande av en hovrätt för de fyra nordligaste länen, kunna i stort sett hänföras till två olika huvudgrupper. Den ena gruppen har avseende å mer inre förhållanden inom Svea hovrätt och dess verksamhet, därvid särskilt framhållits verkets allt för stora omfattning. Därigenom skulle dels tillfredsställande administrering försvåras, dels omöjlighet uppstå för hovrättens ledamöter att ernå tillräcklig personkännedom för att vid rekrytering såväl inom hovrätten som i därunder lydande domsagor kunna med säkerhet utvälja de bästa krafterna. Vidare skulle omfattningen av Svea hovrätts jurisdiktionsområde och den ökade anhopningen av mål och ärenden i hovrätten försvåra för densamma att nöjaktigt fullgöra sin inspektion över förvaltningen av underlydande domsagor. Slutligen har också hovrättens otillräckliga lokalutrymme framhållits. Då här berörda förhållanden väsentligen undandraga sig ett tillförlitligt bedömande från advokatsamfundets sida, vill samfundet därom endast uttala att samfundet icke haft erfarenhet av sådana olägenheter i dessa avseenden, att en hovrätt för de fyra nordligaste länen därför skulle vara av behovet påkallad.

Till den andra gruppen hänföra sig åter sådana skäl, som mera direkt beröra den rättssökande allmänhetens intressen. Dessa tror sig advokatsamfundet vara i stånd att säkrare bedöma. Härvid har till förmån för hovrättens inrättande särskilt åberopats, att det stora antalet divisioner inom Svea hovrätt skulle äventyra enheten i rättsskipningen, att en hovrätt för de fyra nordligaste länen skulle förvärva bättre kännedom om säregna norrländska förhållanden och därför bättre och säkrare kunna bedöma dessa, samt att genom den nya hovrätten lättnader skulle beredas parter och vittnen att infinna sig i hovrättsstaden för muntliga förhör och för konferenser med vederbörande partsombud i hovrätten.

Då frågan om avståndet mellan de rättssökandes boningsorter och den stad, vartill hovrätt är förlagd, i vissa föregående utlåtanden i ärendet skjutits i förgrunden, vill advokatsamfundet som sin bestämda erfarenhet

uttala, att de i denna del framhållna olägenheterna av Svea hovrätts nuvarande stora jurisdiktionsområde *under gällande rättegångsordning* säkerligen blivit i hög grad överdrivna. Personliga inställelser vid hovrätt av parter eller vittnen förekomma i själva verket så ytterst sällan, att endast en mycket ringa fördel över huvud skulle vinnas genom någon förkortning av de resor, som för sådant ändamål behöva göras. Härtill kommer emellertid, att kommunikationerna i Norrland äro så ordnade, att nära nog varhelst inom de fyra nordligaste länen hovrätten än bleve förlagd parternas resor till hovrättsstaden från ett avsevärt antal platser skulle bliva förbundna med större kostnader och tidsspillan än nu är förhållandet. Vad härefter angår det önskvärda i att bereda lättnad för parterna att personligen konferera med sina ombud i hovrätten, torde utöver vad nyss nämnts därom, att denna lättnad ofta bleve ringa och lätt kunde förbytas i motsatsen, böra framhållas, att i det avgjort övervägande antalet fall en part anlitar samma huvudombud i hovrätten som i underrätten. Inställelsen i hovrätten sker då — därest huvudombud utom hovrättsstaden anlitas — genom kommissionär, vilken efter instruktioner från huvudombudet har att ingiva och uttaga handlingar. I det fåtal fall, då part verkligen anlitar nytt ombud för utförande av talan i hovrätten, läser han i regel välja detta efter personliga grunder och utan hänsyn till den ort där hovrätten är förlagd. Advokatsamfundet finner sålunda, att ett uppdelande av Svea hovrätt för närvarande icke heller ur denna synpunkt skulle medföra någon nämnvärd fördel för den rättssökande allmänheten.

Beträffande härefter antagandet att Svea hovrätts nuvarande omfattning skulle äventyra enhet i rättsskipningen, och att därjämte en norrländsk hovrätt skulle förvärva allsidigare kännedom om och således säkrare bedöma säregna norrländska förhållanden, så må till en början framhållas, att det näppeligen gives mål av säregen beskaffenhet för allenast de fyra nordligaste länen. Den åsyftade karaktären återfinnes nämligen i själva verket i mycket avsevärd utsträckning hos mål och ärenden särskilt från sydliga Norrland, från Dalarne och Värmland. Det är under sådana förhållanden svårt att förstå, hurusom genom den föreslagna utbrytningen enheten i rättsskipning skulle kunna befordras. Detta skulle då i allt fall icke kunna gälla andra mål av antydd säregen karaktär än dem, som komme att gå till den nyinrättade hovrätten. Och vad beträffar alla övriga mål och ärenden måste ju gälla, att enheten i rättsskipningen skulle åtminstone icke befordras genom utbrytningen.

För sin del kan advokatsamfundet vitsorda, att samfundet icke erfarit

någon särskild ojämnhet vid avdömande inom Svea hovrätt av s. k. norrlandsmål. Advokatsamfundet känner sig därjämte förvissat om, att bland antagliga aspiranter till domareämbete i Svea hovrätt i allmänhet så många torde besitta den erfarenhet om säregna norrländska förhållanden, som är önskvärd, för att därav präglade mål och ärenden skola bliva på ett fullt tillfredsställande sätt bedömda.

Advokatsamfundet ifrågasätter även, om man icke stundom fäst alltför stor vikt vid de s. k. norrlandsmälens säregna beskaffenhet. Det vore säkerligen icke till gagn för rättsskipningen i övre Norrland, om en dit förlagd hovrätt i nämnvärd mån bleve betraktad som en specialdomstol. Tvärtom torde böra fasthållas, att jämväl en norrländsk hovrätt främst skulle bliva en allmän domstol. På samma sätt som landets övriga hovrätter måste den få till behandling en mångfald av de mest skiftande mål och ärenden, vilkas rätta bedömande kräver en i möjligaste mån allsidig livserfarenhet. Det är möjligt, att hovrättsledamöternas bosättning i en norrländsk stad i viss mån skulle främja deras speciella erfarenhet om norrländska förhållanden, men det är också möjligt, att den skulle begränsa deras allmänna livserfarenhet, och i så fall kunde skadan bliva större än nyttan.

Slutligen vill advokatsamfundet fästa uppmärksamheten på en vid ärendets offentliga behandling hittills ej beaktad synpunkt, som enligt samfundets uppfattning talar emot att nu förlägga en hovrätt till övre Norrland. Så länge nu gällande rättegångsordning består, och övriga betingelser för advokatverksamheten i landet icke väsentligen förändrats, kan man icke påräkna, att advokatkåren i en mindre landsortsstad skall fylla särdeles högt ställda anspråk. Med hänsyn härtill och då sedan gammalt icke någon skarp gräns i Sverige varit uppdragen mellan domare och affärsjurister, kan man tänka sig, att ledamöter av en norrländsk hovrätt skulle vid sidan av sin domaregärning komma att syssla med rådgivande juridisk verksamhet inom hovrättens jurisdiktionsområde. Möjligheten att på detta sätt gives ny växt åt ett eljest allt mer försvinnande mindre lämpligt förhållande bör enligt advokatsamfundets uppfattning icke förbises vid avgörandet av frågan om upprättandet under nuvarande förhållanden av en särskild hovrätt för övre Norrland.

Då advokatsamfundet ovan uttalat sin förvissning om möjligheterna att vid rekrytering inom Svea hovrätt tillfredsställande tillgodose kravet på erfarenhet om norrlandsförhållanden, har samfundet givetvis icke tagit hänsyn till de svårigheter av helt annat slag, som kunna möta för erhållande

av nödig arbetskraft inom hovrätterna, svårigheter som dock icke komme att minskas genom inrättande av en hovrätt i övre Norrland.

För bedömandet av intresset inom de fyra nordligaste länen för den hovrätt, varom här är fråga, torde måhända någon ledning kunna erhållas därav, att sedan advokatsamfundet lämnat de tio ledamöter av samfundet, som där driva advokatverksamhet, tillfälle att uttala sig i frågan, yttrande till samfundet inkommit från endast två, vilka, på olika grunder, båda avstyrkt förslaget.'

På grund av vad sålunda anförts har Sveriges advokatsamfund som sin mening uttalat, att det för närvarande icke syntes vara önskvärt att inrätta en särskild hovrätt för de fyra nordligaste länen inom riket.

Genom remiss den 10 december 1921 har Kungl. Maj:t anbefallt processkommissionen att uti ärendet avgiva underdånigt utlåtande, så vitt angår frågan till vilken ort en norrländsk hovrätt bör förläggas. Uti sitt med anledning härav avgivna utlåtande har kommissionen anført:

*Process-
kommissionen.*

'Processkommissionen utgår från att kommissionen vid avgivande av utlåtande i denna fråga i främsta rummet bör taga hänsyn till de för frågan betydelsefulla omständigheter, som bero på rättegångsreformen. Härvid möter emellertid den svårigheten, att processkommissionen ännu icke hunnit så långt i sitt arbete, att den bestämt kan uttala sig om alla de faktorer, som böra inverka på frågans avgörande. Beträffande domstolarnas organisation och instansordningen har väl kommissionen tänkt sig, att de nuvarande reglerna skola i så måtto bibehållas, att i allmänhet målen skola i första hand behandlas av en underrätt, motsvarande våra nuvarande härads- och rådhusrätter, att talan därifrån skall kunna fullföljas till en överrätt, motsvarande de nuvarande hovrätterna, samt att överrättens beslut skola kunna överklagas hos högsta domstolen. Men kommissionen har ännu icke slutligen behandlat frågan om proceduren i överrätten, varmed frågan om överrätternas jurisdiktionsområden och förläggningsorter nära sammanhänges. Under den nuvarande skriftliga proceduren är det med hänsyn till den rättssökande allmänhetens bekvämlighet tämligen likgiltigt, var hovrätten har sitt säte. Den erforderliga kommunikationen med hovrätten och ombuden därstädes sker i regel genom posten. Därest åter rättegången vid överrätten blir muntlig och omedelbar med ny behandling jämväl av sakfrågan, blir det ofta nödvändigt för parter och vittnen att personligen inställa sig vid överrätten. Detsamma blir än mer tillfället om, såsom ifrågasatt är, det skall medgivas eller föreskrivas, att vissa mål skola i första hand behandlas i

överrätt. Under nu angivna förutsättningar måste till undvikande av alltför stora kostnader och besvär för den rättssökande allmänheten överrätternas jurisdiktionsområden och förläggningssorter så ordnas, att överrätterna bli någorlunda lätt tillgängliga för inbyggarna i deras jurisdiktionsområden. Fordringarna härutinnan kunna dock minskas, om det, såsom jämväl kan ifrågasättas, blir bestämt att överrätternas arbete icke uteslutande skall vara förlagt till den ort, där rätten har sitt egentliga säte, utan att de skola hava sammanträden även på andra orter inom jurisdiktionsområdet. Frågan om organisationen under en blivande ny rättegångsordning av överrätt eller överrätter för de fyra nordligaste länen kan icke fullt överskådas, innan man tagit ståndpunkt till omförmälda och andra därmed sammanhängande spörsmål.

Redan på reformarbetets nuvarande stadium lär dock kunna antagas, att man får räkna med att en ny rättegångsordning i stor utsträckning kommer att bygga på tillämpning av muntlighets- och omedelbarhetsgrundsatserna även vid rättegången i överrätt, och det vare sig dessa domstolar endast skola handlägga mål i andra instans eller de tillika i vissa fall skola bli domstolar i första instans. Och att i större utsträckning låta överrätterna hålla sammanträden utom förläggningssorten torde ej bli möjligt. Det skulle verka i hög grad hindrande på överrättens arbete. Vid sådant förhållande lär genomförandet av en rättegångsreform komma att nödvändiggöra en tämligen genomgripande utstyckning av de nuvarande hovrätterna på flera överrätter, en utstyckning, vilken i övrigt varit mer eller mindre aktuell alltsedan lagkommittén år 1815 framställde förslag därom.

Huru långt en dylik utstyckning bör gå, därom kunna otvivelaktigt skilda meningar göra sig gällande. Till belysning av denna fråga kan nämnas, att enligt den slutliga organisationsplanen för genomförande av den nya norska processordning, som skall tillämpas från ingången av 1923, de norska domstolar, som närmast kunna anses motsvara våra överrätter, skola bli sju till antalet. De flesta av dem skola arbeta allenast på en avdelning, och varje domstol skall hålla sessioner på olika orter inom jurisdiktionsområdet. Även i andra europeiska länder är det ej sällsynt, att motsvarande domstolar arbeta allenast på en avdelning. Detta bör dock anses såsom en nödfallsutväg, som blott undantagsvis må anlitas. Erfarenheten från vårt land talar alldeles bestämt för önskvärdheten av att överrätterna ej göras för små. Det har visat sig att stora fördelar vinnas därav att i en överrätt med något större personal samlas en mångsidigare erfarenhet. Våra hovrätter hava genom sin organisation blivit praktiska

utbildningsanstalter i lagskipningen av den största betydelse. Processkommissionen har därför utgått från att om möjligt varje överrätt bör få minst två avdelningar.

Något tvivel om att en ny rättegångsordning kräver minst en överrätt för de fyra nordligaste länen kan icke finnas. Och som av processkommissionens redan förut i detta ärende åberopade yttrande till riksdagens lagutskott framgår, upptager den inom kommissionen uppgjorda planen två norrländska överrätter, den ena för de två nordligaste länen och den andra för Västernorrlands och Jämtlands län. Av en sådan indelning följer emellertid den olägenheten, att den nordligaste av dessa överrätter säkerligen icke kan komma att bestå av mera än en avdelning, varför frågan tarvar ytterligare noggrant övervägande. Med hänsyn till ortsförhållandena och kommunikationerna i denna del av landet är dock sannolikt, att man ej kan nöja sig med *en* hovrätt därstädes, såvida man icke vill låta densamma i stor utsträckning bliva ambulerande. Enligt vad av handlingarna framgår, skulle nämligen invånarna i Norrbottens och Västerbottens län icke få lättare förbindelser med den ort inom nedre Norrland, där en hovrätt kunde förläggas, än de hava med Stockholm, och invånarna i Västernorrlands och Jämtlands län skulle få avgjort sämre förbindelser med den ort inom övre Norrland, där en hovrätt kunde förläggas, än de hava med Stockholm.

Nu angivna omständigheter försvåra i hög grad bedömandet av frågan, var en hovrätt, som nu skulle inrättas för samtliga ifrågavarande län, lämpligast bör förläggas. På de skäl, som av Svea hovrätt anförts, synes emellertid härvid företrädet böra lämnas åt någon ort inom Västernorrlands län. Bland de platser, som där kunna komma i fråga, synes, på sätt Svea hovrätt anført, valet böra stå emellan Härnösand och Sundsvall. Vid bedömande av dessa bägge platser relativa företräde utgår processkommissionen från att den påbörjade järnvägsförbindelsen mellan Härnösand och Sundsvall kommer till stånd, varigenom dessa bägge platser bliva närmare förenade med varandra än nu är fallet. Efter denna järnvägs fullbordande torde de bägge städerna i kommunikationshänseende bliva tämligen likställda. Att Härnösand är lättare tillgängligt för befolkningen i Adalen motväges av att förbindelsen med Sundsvall är lättare för de centrala delarna av Jämtland, som sedan länge ansetts där hava sin utfartsort. Vad angår övriga omständigheter är att taga i betraktande, att Sundsvall är folkrikare och i högre grad än Härnösand den kommersiella medelpunkten för kringliggande industridistrikt. Detta medför bland annat, att i Sunds-

vall större förutsättningar för utveckling av en duglig och tillräckligt talrik advokatkår finnas, något som är av största vikt vid en rättegångsordning med muntlig förhandling. Å andra sidan har Härnösand företrädare därutinnan att staden sedan gammalt är centralpunkten för den civila och den kyrkliga administrationen samt det kulturella livet i dessa trakter. Det måste anses vara av den största betydelse att, när en ny hovrätt skall inrättas i denna relativt avlägsna bygd, den förlägges så, att nära kontakt kan äga rum mellan hovrätten och dess personal å ena sidan samt övriga högre statsmyndigheter i orten och deras funktionärer å andra sidan. Hovrättens förläggning till centralpunkten för administrationen och det kulturella livet i orten kan ock antagas skola minska de svårigheter, som säkert i varje fall skola möta vid rekryteringen av en norrländsk hovrätt.

Vid övervägande av de omständigheter, som sålunda var för sig tala för en var av dessa städer, kan det vara tveksamt, huru valet bör utfalla. Men det vill dock synas processkommissionen, så vitt frågan nu kan bedömas, som om Härnösand i främsta rummet bör komma i fråga.'

*Erbjudanden
från städer.*

Ehuru jag finner erbjudanden, som olika städer gjort med avseende å förläggandet till en var av dem av en ny hovrätt, icke kunna få någon avgörande betydelse vid bedömandet av frågan om förläggningsorten, anser jag mig dock böra lämna några meddelanden i berörda hänseende, och vill jag i sammanhang därmed lämna uppgift om möjligheterna i de olika städerna att provisoriskt anvisa lokaler för hovrättens behov.

Luleå.

Staden Luleå erbjuder kostnadsfritt upplåtande av lämplig byggnadstomt ävensom fritt indragande till densamma av vatten- och avloppsledningar samt huvudledningar för elektrisk belysning samt är beredd ingå i underhandlingar angående vidare tillmötesgående från stadens sida.

Boden.

Staden Boden erbjuder kostnadsfritt för staten dels erforderligt tomtutrymme å lämplig plats, dels framdragande till tomtgränsen av ledningar för elektriskt ljus, vatten och avlopp. Lokalfrågan kunde interimsviis lösas. I närheten av järnvägsstationen hade uppförts ytterstommen till ett hus i två våningar och källarvåning. Färdiggörandet av huset hade avstannat och kunde sålunda rumsindelning utan svårighet ske på sätt, som kunde vara önskvärt.

Piteå.

I staden Piteå finnas för närvarande inga för ändamålet lämpliga lokaler och sådana kunna icke beredas annat än genom nybyggnad.

Umeå.

Staden Umeå har i sin skrivelse den 24 januari 1919 erbjudit sig att kostnadsfritt för staten lämna lämplig och välbelägen tomt eller eljest erforderlig

mark för hovrätten. Därest hovrättsbyggnaden skulle komma att förläggas till område å den nya stadsplanen eller annorstädes, dit vatten- och avloppsledningar och ledningar för elektrisk belysning ännu ej vore framdragna samt området eljest ej vore ordnat, vore staden villig att underkasta sig alla kostnader därför. Men staden skulle även vara villig till än ytterligare uppoffringar, om sådana skulle visa sig erforderliga. Det syntes möjligt, att i någon av stadens byggnader eller på annat sätt bereda hovrätten möjlighet att erhålla nödiga lokaler tillsvidare intill dess hovrättsbyggnad uppförts. Staden vore ock villig att i vad på densamma ankomme söka underlätta möjligheten av att, så snart erfordrades, bereda bostäder åt den blivande hovrättens ledamöter och övriga personal.

I skrivelse den 28 februari 1919 hava stadsfullmäktige, med förmälan att det i staden varande seminariehuset bleve disponibelt för annat ändamål och att detta lämpade sig till hovrättsbyggnad, anfört: Vid underhandlingar, som år 1912 förts mellan staten och staden angående förläggande av ett dubbelseminarium till staden, hade stadsfullmäktige förbundet sig att för ett pris av högst 57,000 kronor från staten inlösa den nuvarande seminariebyggnaden, åt vilken staden på sin tid upplåtit tomt. På grund av de stora uppoffringar, staden iklätt sig för seminariet, hade stadsfullmäktige också ansett sig äga berättigade anspråk på att få övertaga nämnda fastighet, när seminariet flyttade till sina nya lokaler. Emellertid förklarade sig stadsfullmäktige nu villiga att avstå från dessa anspråk, under förutsättning att den nuvarande seminariebyggnaden toges i bruk för en till staden förlagd hovrätt. Provisoriska lokaler kunde beredas i stadens rådhus eller annorstädes.

Den 10 oktober 1921 har staden beslutat, att erbjuda provisoriska lokaler för hovrätten i staden till dess gamla seminariebyggnaden kunde tagas i bruk, att vidhålla sitt föregående beslut att erbjuda lämplig och välbelägen fri tomt för en blivande hovrätt samt fritt framdragande av vatten-, avlopps- och elektriska ledningar, att garantera, att tillräckligt antal bostadslägenheter äro tillgängliga, såvida antalet av behövliga bostäder bleve staden meddelat minst ett år före hovrättens förflyttning till staden, samt att, om staten kommer att reflektera på de gjorda erbjudandena, staden förbehåller sig att vid en blivande uppgörelse utforma närmare kontraktsbestämmelser.

I lokalfrågan har länsstyrelsen i Västerbottens län anfört:

I avseende å lokalutrymmen inom Umeå stad hava stadsfullmäktige framhållit, att statens folkskollärarynnesseminarium härstädes lämpade sig för ändamålet. Enligt riksdagens beslut skall numera å anvisad tomt i Umeå stad uppföras ett dubbelseminarium. Grundläggningsarbetena skola omedelbart taga sin början och väntas arbetet enligt byggnadsstyrelsens förslag vara fullt färdigt hösten 1924. Den nuvarande seminariebyggnaden skulle då vara ledig för annat ändamål. Umeå stad har låtit drätselstyrelsen N. Hj. Nilsson utarbeta ett förslag om seminariebyggnadens omändring till nära överensstämmelse med den nya hovrättsbyggnaden i Malmö. Kostnaden för förslaget utförande har beräknats till cirka 150,000 kronor och har jämväl varit ifrågasatt, att Umeå stad skulle åtaga sig kostnaden för byggnadens fullständigande i omförmält skick. Då arbetet berör en statens byggnad och i övrigt ännu ej blivit bestämt, huru bygg-

naden skulle inredas, hava stadsfullmäktige för närvarande ansett sig ej böra bifalla detta förslag.

Länsstyrelsen får beträffande byggnaden i fråga meddela, att densamma uppfördes åren 1886—1887, att byggnaden, som är av sten och tegel, ligger isolerad och synnerligen lämpligt i park mot söder samt att densamma efter omändring synes vara särdeles lämplig för ändamålet och särskilt vad utrymmet angår fullt tillräcklig. Det av drätseldirektören N. Hj. Nilsson upprättade förslaget till byggnadens omändring har länsstyrelsen funnit tilltalande. Länsstyrelsen har jämväl låtit genom sakkunnig person granska förslaget och har därvid befunnit, att kostnaderna borde kunna, inberäknat uppförande av ett lämpligt staket och trädgårdens ordnande, belöpa sig till cirka 133,000 kronor. Sannolikt är, att vid arbetets utförande med hänsyn till sjunkande pris kostnaden kan ställa sig ännu något billigare. Skulle åter byggnaden omändras så att den komme att såväl till yttre som inre gestaltning motsvara hovrättsbyggnaden i Malmö, torde det vara att räkna med, att kostnaden kommer att uppgå till bortåt 200,000 kronor.

Under sådana förhållanden kan väl ifrågasättas, om icke det vore lämpligare att bygga en helt ny byggnad samt att kombinera densamma med tillgodoseende av annat statsändamål. I underdånig skrivelse den 10 mars 1921 har byggnadsstyrelsen anhållit om anslag å 394,000 kronor för inköp av tomten nr 2 i kvarteret Tyr i Umeå stad och uppförande därå av en byggnad för lantmäterikontor och vattendomstol. Dessa två ämbetsverk borde kunna väl trivas under samma tak som hovrätten. Såsom bidrag till kostnaden för byggnadens uppförande borde då kunna utgå den löseskillning Umeå stad enligt beslut erbjudit sig att erlägga för förvärv av gamla seminariebyggnaden.

Rörande Umeå stads anspråk å samma byggnad har tomten i fråga av staden skänkts till statsverket för att vara tomt till seminariebyggnad. Umeå stad har därjämte för det blivande dubbelseminariet underkastat sig väsentliga uppoffringar, i det staden lämnat fritt ett särdeles stort område för detsamma och uppgå kostnaderna härför till mera än 100,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen ifrågasätter visserligen seminariebyggnadens användning till postkontor. Emot detta förslag anser sig länsstyrelsen böra erinra, att byggnaden icke är ur trafiksynpunkt särdeles välbelägen. Sannolikt bliva kostnaderna för omändring till postkontor även ganska betydande. För länsstyrelsen vill det förefalla naturligtast, att då nybyggnader sannolikt förestå för statens järnvägars distriktsförvaltning i fall av dess förläggande till Umeå samt dessa byggnader givetvis böra läggas i närheten av nuvarande järnvägsstationen, lokaler för postverket borde inrymmas i dessa byggnader. Intill dess torde postverket kunna reda sig med sina nuvarande lokaler.

Av den utredning, som blivit i riksdagens skrivelse anförd, vill det synas, som om hovrättens förläggande till Norrland skulle helst böra göras på det sätt att den ej komme att föregripa en blivande processreform. Andra lokalbehov kunna givetvis göra sig gällande, då de blivande domstolarnas organisation blir slutligt bestämd. Fördenskull synes det väl vara riktigtast att för närvarande icke nedlägga alltför stora kostnader för lokalfrågans ordnande.

Länsstyrelsen håller före att under förutsättning att hovrätten till en början

utgöres av två divisioner, frågan borde lämpligast så lösas, att den blivande seminariabyggnaden provisoriskt anordnades. Härför synes ej behövas andra utgifter än följande. Uppvärmningssystemet med kakelugnar bör förändras och centralvärmeledning införas. Därjämte böra inrättas arkivrum och diverse anordningar för bekvämlighet och dylikt. Kostnaden härför belöper enligt byggmästaren C. G. W. Anderssons uträkning till cirka 50,000 kronor, därav för värmeledning och anordnande av pannrum cirka 25,000 kronor. Under förutsättning att fastigheten fortfarande blir statsverkets egendom, kunna de övriga lokalerna, till dess hovrätten skall taga dem i anspråk, iståndsättas för sitt ändamål med anlitan av allenast de årligt utgående anslagen till underhållskostnader. Lokalerna bliva genom detta mindre anslag fullt nöjaktiga. Statsverket synes själv böra bestrیدا denna relativt obetydliga kostnad. Därest byggnaden framdeles skulle komma att överlämnas till Umeå stad, är staden givetvis villig att för byggnaden erlagga det högre pris, som föranledes av byggnadens förseende med uppvärmningssystem.

I riksdagens skrivelse finnes ej bestämd tid angiven, då hovrätten skulle antagas träda i verksamhet. Umeå stad hade förut erbjudit sig att intill dess seminariabyggnaden bleve färdig ställa till förfogande vissa lokaler i stadens rådhus eller å annat ställe i staden. Med hänsyn till lämnad uppgift om erforderliga rumsutrymmen och då i allt fall ej vore känt, huru stor den blivande hovrätten kunde antagas bliva, hava stadsfullmäktige nu ej i första hand erbjudit rådhuset som provisorisk lokal intill dess seminariet blir färdigt.

Inom rådshusets östra flygel finnas emellertid två större och tre mindre rum. Dessa jämte stadsfullmäktiges plenisal borde mycket väl kunna vara tillräckliga särskilt som enligt vad överlantmätaren P. Wagenius anført i lantmäterikontorets å nedre botten i rådhuset befintliga lokal kan lämnas rum för arkiv. Överlantmätaren Wagenius har därjämte meddelat, att det nuvarande avvittringskontorets i omedelbar närhet till det nuvarande seminariet befintliga lokaler kunde få förhyras. Lägenheten innehåller sex rum med kassavalv. Densamma har förut innehafts av Västerbottens läns sparbank, intill dess sparbanken nyligen genom nybyggnad skaffat sig andra lokaler.

Flera andra möjligheter torde erbjuda sig att skaffa lämpliga provisoriska utrymmen. Därest Umeå stad föreslås såsom lämplig förläggningssort, kunna dessa lokalfrågor helt visst ordnas utan svårighet.

En annan tämligen viktig omständighet beträffande förläggningsorten är vidare möjligheten för hovrättens ledamöter att erhålla lämpliga bostäder. Umeå stad har i sådant hänseende erbjudit sig att, därest bostadsbehovet tillkännagives minst ett år förrän hovrätten hit överflyttar, garantera, att bostäder skola finnas. Enligt lämnad uppgift har staden beslutat att i avbidan på bland annat hovrättsfrågans lösning uppskjuta planerat bostadsbygge å kvarteret Uller. Länsstyrelsen får vidare vitsorda, att byggnadsverksamheten i Umeå stad under senaste år varit synnerligen livlig samt att Umeå stad, som för närvarande är under stark utveckling, är fullt vederhäftig för sitt åtagande. För bostad åt blivande president i hovrätten har hos stadsfullmäktige varit ifrågasatt inköp av en större villa-byggnad, som väl lämpade sig för ändamålet. Vidare åtgärder hava emellertid tills vidare inställts i avbidan på statsmakternas beslut i förläggningsfrågan.'

Sollefteå. Staden Sollefteå har förklarat, att staden i första hand vore villig att kostnadsfritt upplåta mark för en blivande hovrättsbyggnad och till densamma framdraga nödiga elektriska ledningar ävensom vatten- och avloppsledningar, varjämte staden icke vore obenägen att ikläda sig ytterligare uppoffringar för ändamålets vinnande.

Provisorisk lokal kan ej anvisas.

Östersund. Staden Östersund har beslutat att kostnadsfritt tillhandahålla för hovrättens byggnad lämplig tomt och i detta avseende lämna valet fritt mellan ett större antal välbelägna, staden tillhöriga tomter i olika delar av samhället. Vatten- och avloppsledningar framdragas kostnadsfritt till byggnadstomten. Staden har ytterligare förklarat sig villig att utföra de utredningar, som Kungl. Maj:t tilläventyrs kunde finna påkallade, ävensom beredd att ingå i underhandlingar angående vidare tillmötesgående från stadens sida. Såsom ett provisorium, intill dess erforderlig byggnad hunnit anskaffas, har staden ställt i utsikt att ställa till hovrättens hyresfria förfogande två för behovet fullt tillräckliga våningar i ett centralt beläget stenhus och samtidigt hålla tillgängliga för förhyrning av hovrättens ledamöter åtminstone två bostadslägenheter i omedelbar närhet därintill.

Härnösand. I skrivelsen den 17 februari 1919 har staden erbjudit sig att, därest den nya hovrätten bleve förlagd till Härnösand, kostnadsfritt upplåta en välbelägen och för ändamålet fullt tillräcklig byggnadsplats samt förbundit sig att till tomtgränsen kostnadsfritt framdraga vatten- och avloppsledningar samt ledningar för elektriskt ljus och kraft. I skrivelse den 16 augusti 1921 har staden framhållit, att ett provisoriskt ordnande av en blivande hovrätts lokalfråga lätteligen kunde åstadkommas i staden. I det gamla landshövdingeresidenset, som sedan många år icke användes för sitt ursprungliga ändamål, kunde med jämförelsevis ringa kostnader lokaler beredas för en hovrätt. Om det åter skall anses ändamålsenligare att genast anskaffa lokaler, som för längre tid kunde vara tillräckliga för en norrländsk hovrätts behov, så tillåte sig staden framhålla den i staden för Hemsö kustartillerikår uppförda kasernbyggnaden, vilken borde kunna användas och inredas till fullt tillräckliga ämbetslokaler för hovrätten och där även bostadslägenheter för t. ex. hovrättens president eller andra ledamöter av hovrätten syntes kunna beredas. Slutligen ville staden, som redan erbjudit fri tomt för en blivande hovrättsbyggnad i staden, framhålla, att om, sedan en hovrätt förlagts till staden, efter längre eller kortare tid, en nybyggnad skulle befinnas erforderlig för dess behov, staden alltjämt torde befinnas villig upplåta fri tomt för en dylik byggnad.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län anför beträffande lokalfrågan:

Kasernbyggnaden erbjuder särskilt i envar av sina våningar en och två trappor upp lokaler, vilka tillfredsställa även mycket stora nuvarande och framtida anspråk på utrymme för en hovrätt och en densamma framdeles efterträdande överrätt och vilka torde få betecknas såsom för dylikt ändamål utmärkta. Kasernbyggnaden, tillhörig staten, kan efter huvudsakligen allenast vissa inrednings- och målningsarbeten uti ifrågakommande våning när som helst tagas i bruk för en hovrätt. Källarvåningen är i det allra närmaste fullt inredd; led-

ningar för avlopp, vatten, värme och belysning äro inledda och inom delar av byggnaden i funktion. Den till kasernbyggnaden hörande ekonomibyggnaden (avsedd att inrymma olika mässlokaler, manskapsmatsal för 600 man, köksavdelningar, tvätt-, bad- och uppvärmningsavdelning samt vissa bostadslokaler) kan — med bibehållande av vissa av nämnda lokaler för deras ursprungligen avsedda ändamål (såsom tvätt-, bad- och uppvärmningsavdelningarna) — enligt meddelande från arkitekt efter erforderlig in- och ominredning giva utrymme för tre större bostadsvåningar om 6—8 rum jämte kök m. m., en mindre bostad om 2 rum och kök m. m. samt åtminstone fyra vaktmästarbostäder om 2 till 3 rum jämte kök m. m.

Omnämnas må att, enligt meddelande från nyss avsedda arkitekt, vilken besiktigat kasernbyggnaden och tagit del av ritningarna till densamma, kasernbyggnaden bör anses lämna fullt tillräckligt utrymme för inrymmande av, förutom hovrätt och viss bostadsvåning m. m., lantmäterikontor och landsarkiv. Vidare må ej heller lämnas oanmärkt, hurusom den tanken yppats, att, då det för länsstyrelsen år 1910 färdigbyggda landsstatshuset, inrymmande 23 för tjänsten avsedda rum jämte källare, trappuppgångar, korridorer och vind samt en vaktmästarebostad om 2 rum och kök m. m., visat sig knappast tillräcklig för länsstyrelsen, denna skulle kunna tänkas förflyttad till kasernbyggnaden i fråga, så att landsstatshuset bleve disponibelt till lokaler för en hovrätt.

Staden erbjuder att för provisorisk lokal åt den tillämnade hovrätten ställa våningen en trappa upp i det s. k. Hedbergiska huset och, där så finnes erforderligt, även större eller mindre del av våningen två trappor upp i samma hus till statsverkets hyresfria förfogande, med skyldighet dock för statsverket att på egen bekostnad ombestyrta erforderliga reparationer och nödiga förändringar, att såsom kontant bidrag för uppförande av en ämbetsbyggnad för hovrätten till statsverket överlämna ett kontant byggnadsbidrag av 150,000 kronor att utbetalas under byggnadens uppförande ävensom för ändamålet ställa till statsverkets förfogande med full äganderätt tomterna nr:is 4 och 6 i kvarteret Lärgossen samt till dem kostnadsfritt framdraga servisedningar för vatten och avlopp, att tillhandahålla minst sex bostadslägenheter om vardera fem à sex rum med nutida bekvämligheter till hovrättens tjänstemän emot skäligen hyra, att sålunda gjorda erbjudanden skola vara för staden bindande endast därest desamma godtagas av statsmakterna inom en tid av tre år från den 19 juni 1919, samt att för desammas fullgörande uppställes det villkor, att statsmyndigheterna skola lämna underrättelse rörande ett eventuellt förläggande till staden av hovrätten i så god tid att de såsom provisoriska lokaler avsedda lägenheterna kunna lagligen uppsägas ävensom utrymmas.

Sundsvall.

Beträffande frågan om förläggningsorten för en hovrätt för de fyra nordligaste länen ber jag från inkomna utlåtanden få återgiva följande: Förläggnings-
orten.

Länsstyrelsen i Norrbottens län. Vidkommande frågan om vilka städer, som kunna ifrågakomma som förläggningsorter för en ny hovrätt, så blir enligt länsstyrelsens mening svaret härpå helt och hållet beroende av huruvida man bör

utgå från att processkommissionens tankar om den blivande rättegångsreformen och den därmed sammanhängande frågan om domstolsorganisationen komma att förverkligas, eller om man bör antaga, att rättsskipningen allt fortfarande kommer att arbeta under nuvarande former. I förra fallet synas tvenne överrätter för de fyra nordligaste länen bliva av behovet påkallade, i det senare åter torde inrättande av en hovrätt vara tillfyllest, åtminstone för en så lång tid framåt, att nu företagna åtgärder icke behöva taga sikte på därefter inträdande förhållanden. Processkommissionen har i sitt yttrande över de motioner, som givit anledning till riksdagens nu föreliggande skrivelse, uttalat sig på följande sätt: »Av vikt är dock att därvid den nya hovrätten förlägges till sådan ort, som kan förväntas även under en ny rättegångsordning bliva säte för en överrätt». Detta bjuder emellertid helt naturligt ganska stora svårigheter. Utgångspunkterna äro i de båda fallen så olika, att en anordning, som blir tillfredsställande i det ena svårigen kan bliva det i det andra.

Det måste nämligen enligt länsstyrelsens mening vara av vikt att i båda fallen välja en inom området för hovrättens jurisdiktion centralt belägen ort, lätt tillgänglig från områdets olika delar.

En hovrätt, som skulle bliva enda överrätten i de fyra nordligaste länen, borde med utgångspunkt härifrån lämpligast förläggas till Umeå. Både rent geografiskt och med hänsyn till kommunikationer med andra orter inom området erbjuder Umeå otvivelaktigt de största fördelarna. Platsen kan däremot ej anses vara lika lämplig, om området för hovrättens verksamhet blir begränsat till de två nordligaste länen. Den har då ett i förhållande till detta område alltför periferiskt läge. Centralpunkten inom detsamma förflyttas längre norrut, och lämpligaste förläggningssort torde då få anses vara Luleå. Stadsfullmäktige och länsstyrelsen i Boden hava visserligen framhållit sin stads företräden framför Luleå, företräden, som huvudsakligen bestå i läget vid en järnvägsknut. Vid valet av plats för hovrätten synes det emellertid vara nödvändigt att även ägna en tanke åt de vid densamma anställda tjänstemännens möjligheter att förskaffa sina barn tillfälle till elementarundervisning. Luleå med högre elementarläroverk och 8-klassigt läroverk för flickor erbjuder i detta avseende fördelar, som Boden saknar. Och då avståndet mellan de båda platserna ej är större, synes åt dessa fördelar böra tillmätas ett avgörande inflytande.

Ehuru länsstyrelsen helt naturligt måste anse sig mindre väl skickad att yttra sig om den lämpligaste platsen för en överrätt, vars verksamhetsområde skulle omfatta Västernorrlands och Jämtlands län, så måste dock länsstyrelsen, när frågan nu gäller placandet av en enda hovrätt för de fyra nordligaste länen, även — om också utan att i denna fråga intaga en bestämd ståndpunkt — något vidröra densamma. Såvitt länsstyrelsen kan finna, borde Sundsvall, sedan ostkustbanan blivit byggd, vara den plats, som i avseende på förbindelsemöjligheter erbjuder de största fördelarna av de städer, som inom sistnämnda båda län kunna ifrågakomma. Tänker man sig alltså, att frågan kommer att ordnas enligt de riktlinjer, som i processkommissionens yttrande utstakas, och därför med kommissionen utgår från att den plats, som nu väljes för en hovrätt, skulle vara lämplig som förläggningssort även sedan ytterligare en överrätt tillkommit, så står

enligt länsstyrelsens mening valet mellan Luleå och Sundsvall såsom plats för den nu ifrågasatta hovrätten. När i den situationen ett avgörande skall träffas, håller länsstyrelsen före, att den landsdel, som nu måste anses vara den, som i det omhandlade avseendet har att kämpa med de största svårigheterna, i första rummet tillgodoses. I det avseendet torde ingen som helst olika mening böra kunna råda därom, att övre Norrland har en ojämförligt mycket sämre ställning än Västernorrland och Jämtland, och därför, om statsmakterna besluta, att en ny hovrätt skall inrättas, även bör få se denna förlagd inom sina gränser. Som ett ytterligare skäl härför kan återopas, att det motiv, som dåvarande justitie ombudsmannen Hasselrot anförde för inrättande av en hovrätt i Norrland, då han framhöll tillvaron av för denna landsdel gällande speciallagar, kan sägas hava än starkare giltighet, då frågan gäller övre Norrland. Bland annat äro ej mindre än tre olika skogslagar här gällande, och rörande lapparnas förhållanden innehåller lagstiftningen även särskilda bestämmelser. Länsstyrelsen är alltså av den meningen; att, om plats skall väljas för en hovrätt i de fyra nordligaste länen och om denna plats även skall lämpa sig som förläggningsort för en överrätt, gemensam för Västerbottens och Norrbottens län, härtill nu bör utses Luleå.

Länsstyrelsen i Västerbottens län. Den ökning i arbetsbördan och arbetskrafterna, som ägt rum inom Svea hovrätt, måste i icke ringa grad hava varit beroende av den raskt framåtgående utvecklingen inom Norrland. Att utvecklingen inom Norrland varit betydande framgår, bland annat, därav att, då folkmängden inom de fyra ifrågavarande länen den ³¹/₁₂ 1880 utgjorde cirka 450,000 personer, folkmängden den ³¹/₁₂ 1920 eller således 40 år därefter översteg 760,000 personer.

Till jämförelse torde förtjäna att påpekas, att då folkmängden i Kronobergs och Kalmar län år 1865 utgjorde respektive 162,553 och 233,165, densamma vid utgången av år 1920 utgjorde respektive 158,611 och 231,065 personer.

I Norrland har utvecklingen under de senaste fyratio åren varit starkast inom Norrbottens län, där gruvdriften och järnvägsnätets framdragande framkallat en oerhörd stegring i folkmängden.

Under senaste tid synes utvecklingen vara starkast inom Västerbottens län. Folkmängden har sålunda under senaste tre år ökats med 7,178 personer, under det att folkmängden i Norrbottens län ökats med 5,664 personer och i Västernorrlands län med allenast 3,131 personer. Huvudsakliga anledningen torde vara att söka i kommunikationsväsendets utveckling inom Västerbottens län. Järnvägsförbindelsen Umeå—Holmsund är nu i det närmaste fullbordad. Bandelen Hällnäs—Lycksele är under byggnad. Å Inlandsbanans huvuddel är järnvägen räslagd ovanför Vilhelmina och väntas bandelen nästa år vara klar till Stensele, där järnvägsbyggnader vid Luspens järnvägsstation redan äro uppförda. En kort tidsfråga torde vara, när järnvägsförbindelsen Stensele—Lycksele utföres. Å andra sidan har förslaget om den s. k. ostkustbanans förlängning norr om Hernösand genom Västerbottens och Norrbottens kustland till följe tidsförhållandena måst tills vidare skrinläggas.

Å skogsbrukets område står Västerbottens län sannolikt i första ledet av de norrländska länen. Det torde i detta sammanhang böra observeras, att Ångermanälven till sin större del är belägen inom Västerbottens län, där de ångermanländska trävarubolagen och hava stora skogskomplexer.

Kolonisationen inom Norrland bedrivs i hög grad inom Västerbottens län. Egnahemsverksamheten inom länet är efter 15 år den största inom landet. Antalet beviljade jordbrukslån och bostadslån utgjorde sålunda år 1905 5 och år 1920 179 med lånebelopp respektive kronor 10,750 och kronor 1,225,000.

Till bevilling beskattningsbara inkomsten inom Västerbottens län steg från år 1910 till år 1921 från kronor 17,362,762 till kronor 113,762,190: —, utvisande den största stegringen inom de fyra nordligaste länen. Inkomst- och förmögenhetsskatten steg samma år från kronor 128,394: — till kronor 4,291,395: 96.

Jordbruket inom Västerbottens läns kustland torde få anses såsom det bästa och utvecklingskraftigaste inom länen. Det torde motsvaras allenast av jordbruket å andra sidan Bottniska viken eller i Österbotten.

Å alla områden gör sig denna utveckling gällande. Inom jurisdiktionen är att märka uppdelning av en större domsaga. Beslut föreligger nyligen angående omorganisation av rådhusrätten och magistraten i Umeå, innefattande tillsättande av en ny litterat ledamot.

Vid övervägande av lämplig plats för en hovrätt inom Norrland kan väl sägas, att så länge det skriftliga förfarandet skall fortfarande gälla, förläggningsorten kan hava en mera underordnad betydelse. Mot en sådan mening bör dock göras den invändning, att förläggandet av hovrätten måste hava betydelse även ur administrativ synpunkt. Anledningen till placeringen av hovrätter i Jönköping och Kristianstad torde väl hava varit bland annat synpunkten att dessa platser läge i centrum av jurisdiktionsområdet. Förläggning av hovrätten till ett centrum underlättar givetvis administrationen, bereder möjlighet för den överordnade myndigheten att lättare granska förhållandena vid underlydande domstolar och att taga kännedom om där anställd personal. Detta är uppenbarligen av stor betydelse för rättsskipningen.

Att Umeå stad har ett centralt läge inom det ifrågasatta jurisdiktionsområdet framgår av en blick på kartan. Järnvägsförbindelserna peka ju ock på Umeå stad såsom ett centrum i kommunikationsavseende.

Givetvis komma meningarna att bryta sig om den lämpligaste platsen för förläggningen av den blivande hovrätten. Man har härvid att taga hänsyn till vissa omständigheter, som icke torde vara särdeles kända för befolkningen i de mellersta och södra delarna av Sverige. Sannolikt torde man där föreställa sig, att centrum i övre Norrland är Sundsvall eller annan därintill belägen stad. Denna uppfattning är fullkomligt felaktig. I synnerhet de senare årens utveckling har ock bekräftat detta. Det övre Norrland eller närmare bestämt Norrbottens och Västerbottens län hava icke sina egentliga förbindelser på Sundsvall utan direkt på Stockholm. Då andra förläggningsarter av liknande art för Norrland ifrågasatts med förläggning till Sundsvall, har häremot uppkommit bestämda protester från det övre Norrland. Västernorrlands län och Västerbottens län förete bestämda olikheter. Västernorrlands län är sålunda huvudsakligen indu-

stridistrikt. Västerbottens län åter inrymmer visserligen även det storindustri, men är huvudsakligen jordbruksdistrikt å kustlandet och skogsbruksdistrikt i lappmarken. Norrbottens län slutligen är ett industridistrikt av särskild typ. Industrien avser malmbrytning, och såsom känt utskeppas malmen icke till de sydligare norrländska länen utan direkt å utlandet. Sambandet emellan de två övre norrländska länen och de två sydligare i avseende å handel och industri i övrigt är ej heller särdeles stort. Västernorrlands län synes närmast sammanhöra med Gävleborgs län. Efter det ostkustbanan fullbordats, borde sålunda en blivande hovrätt bildas för Västernorrlands och Gävleborgs län, eventuellt angränsande trakter, med säte i Sundsvall eller Gävle.

Målen i hovrätten från Västernorrlands och Jämtlands län äro överstigande till antalet dem från Västerbottens och Norrbottens län; under år 1919 från de två förra länen 681 mot 407 för de två senare länen och år 1920 för de två förra 709 och för de senare 446. Av målens antal i och för sig synes ej kunna vinnas en uppgift från vilket län de speciella norrländska förhållanden äro dominerande. Utredning därom finnes givetvis hos den nuvarande hovrätten. Emellertid vill det förefalla, som om särskilt handelstvisterna från de ångermanländska handelscentra vore de dominerande i Västernorrlands län.

Ett särdeles välgående argument i denna fråga synes vara anfört av presidenten i Vasa hovrätt, förre justitieministern Karl Söderholm, däri han med erfarenhet från Vasa hovrätt uttalar, att därest endast en hovrätt inrättas i Norrland det kan ifrågasättas, huruvida ej anledning finnes att för densamma välja en ort på nordligare breddgrad än Vasa.

För det övre Norrland, d. v. s. Västerbottens och Norrbottens län, som efter allt att döma kommer att för framtiden utvecklas, åtminstone vad Västerbottens län angår, snabbare än de övriga norrländska länen, kräves med nödvändighet en förbättrad jurisdiktion.

Tillgången på ordinarie domare är visserligen ännu oförminskad. Någon svårighet att få domsagorna besatta har hittills, så vitt känt är, ej visat sig. Domarebefattningarna i städerna kunna likaledes utan svårighet besättas. Tillgången på domarevikarier åter är ofta mycket knapp. I Västerbottens län har länsstyrelsen upprepade gånger måst för vikariat å domareplats lämna ledighet åt sina tjänstemän. Dessa kunna dock knappast antagas hava den domareerfarenhet, som måste fordras utav domarevikarier. Då en stor del av domstolarnas göromål således måste handhavas av icke kvalificerade vikarier, är det uppenbart, att rättsskipningen icke kan vinna på att nuvarande förhållanden få fortgå någon längre tid.

Tillgången på rättsbildade advokater i övre Norrland är vidare mycket ringa. Parterna äro ofta således hänvisade att för sina rättsliga angelägenheter anlita advokater från annan ort, vilket för parterna försaka onödigt ökade kostnader. Vida större än inom Västerbottens län lära dessa brister framträda inom Norrbottens län. Därest, såsom processkommissionen synes avse, framdeles skall i hovrätterna införas muntligt förfarande, kan det väl ej vara möjligt, att en hovrätt för övre Norrland skulle placeras så sydligt som i Härnösand eller Sundsvall. Härigenom skulle givetvis kostnaderna för rättsskipningen komma att

onödigt fördyras för en befolkning, som i ekonomiskt avseende mången gång icke är så lyckligt lottad som befolkningen i de sydligare delarne av landet.

En särdeles viktig omständighet vid frågan om förläggningen av hovrätten torde vara, att hovrätten skall kunna rekryteras på lämpligt sätt. Man hyser i så fall farhågor för särskilt det övre Norrland, som anses vara alltför isolerat och i klimatiskt avseende avskräckande. Mot dylika farhågor kan till en början åberopas den omständigheten, som ovan framhållits, att domarebefattningarna i övre Norrland ingalunda sakna sökande. Svårigheten att skaffa jurister till övre Norrland kan ej heller vara så stor, som det ibland framhålles. Som så mycket annat beträffande Norrland är ett påstående därom grundat på bristande kännedom om dess verkliga förhållanden. Inom Umeå stad äro sålunda för närvarande bosatta ett tjugotal jurister, anställda vid häradsrätter, vattendomstol, rådhusrätt, länsstyrelsen m. fl. Antalet motsvarar ju ungefärliga antalet jurister vid den ifrågasatta hovrätten. De klimatiska förhållandena hava icke särdeles avskräckt dem. En undersökning från senaste universitetskatalog från Uppsala universitet giver ock vid handen, att antalet juris studerande i Norrlands nation fördelar sig tämligen lika på de norrländska länen.

En blivande hovrätt bör ock givetvis grunda sig på Norrland själv. Helt visst skall det finnas möjlighet att rekrytera hovrätten med bland annat underdomare från Norrland, antingen infödda eller dit inflyttade. Huvudsaken är, att vederbörande genom sin verksamhet där gjort sig förtrogna med speciellt norrländska rättsförhållanden.

Av det ovan sagda framgår, att länsstyrelsen anser platsen för en norrländsk hovrätt såväl provisorisk som efter den nya rättegångsreformen bör vara Umeå stad. En hovrätt i Härnösand, Sundsvall eller eventuellt Östersund kommer att ligga alltför avlägset för att den skall kunna medföra de fördelar för de nordligaste länen, som en hovrätt avser att tillgodoföra rättsskipningen därstädes.

Stadsfullmäktige i Östersund i skrivelsen den 18 februari 1919: Vid bedömande av frågan om lämpligaste förläggningsplatsen för en hovrätt för Norrland synes det stadsfullmäktige vara särskilt tvenne synpunkter som kräva beaktande: dels bör hovrätten förläggas till en inom dess jurisdiktionsområde centralt belägen stad, och dels böra förbindelserna mellan denna stad och områdets alla delar vara så snabba och bekväma, som det över huvud taget inom det nuvarande och planerade kommunikationsväsendets gränser är möjligt. Denna senare fordran blir särskilt framträdande i betraktande av den bebådade förändring i sättet för parternas hörande vid hovrätten, i det sakägarna i större omfattning än hittills skola komma att beredas tillfälle till inställelse för muntlig förhandling.

Vad då beträffar den första av dessa synpunkter, så synas av uppenbart framträdande geografiska skäl i främsta rummet endast två städer kunna komma ifråga, nämligen Östersund och Umeå, den förre i sin egenskap av inre Norrlands enda stad och skärningspunkten för inlandsbanan och mellanriksbanan, den senare såsom liggande närmast i mitten av det ifrågasatta området från norr till söder räknat och med förbindelse till norra stambanan.

Stadsfullmäktige önska betona, att stadsfullmäktige vid framförande av de

skäl, som följa i denna skrivelse, utgå från förutsättningen, att hovrättens område skall omfatta endast de fyra nordligaste länen och icke Gävleborgs län. Skulle hovrättens jurisdiktion inrymma också detta län, erhålla de argument, som tala för hovrättens förläggande till Östersund, en mycket betydelsefull förstärkning.

Om man, för att utröna dessa tvenne nu nämnda städers centrala belägenhet inom området, uppdrager å kartan en cirkel med 250 kilometers radie, så falla, om Östersund göres till medelpunkten, hela Jämtlands och Västernorrlands samt de södra delarna av Västerbottens län inom cirkeln. Drages cirkeln om Umeå, falla delar av alla fyra länen inom densamma. Folkmängden inom det förra området utgör cirka 445,000 och i det senare 540,000 personer. Som ett plus för Umeå tillkommer givetvis övre delen av Norrbottens län, men det måste ifrågasättas, om icke de västligt belägna områdena därav komma att erbjudas en lika gynnsam förbindelse med Östersund som med Umeå, sedan inlandsbanan kommit till stånd. För en person, som befinner sig t. ex. vid Gällivare eller västligt därom på riksgränsbanan, blir en resa till Östersund endast obetydligt längre än en resa från samma plats till Umeå. Det kan fastslås, att alla orter, som ligga vid och väster om inlandsbanan, alltså mellan denna bana och norska gränsen, komma att få sin naturliga utfartsväg och postförbindelse på inlandsbanan och icke vid någon av tvärbanorna på norra stambanan. Räknas däremot Västernorrlands och Jämtlands län såsom sammanhörande mot Västerbottens och Norrbottens län, så ställa sig befolkningssiffrorna till de förenämnda två länen fövör med cirka 38,000 personer.

Viktigare än folkmängdssiffrorna inom den tänkta rayonen är emellertid järnvägsförbindelsernas omfattning. Inom den åberopade cirkeln med Östersund som medelpunkt falla i runt tal 1,350 kilometer nu fullbordad järnväg, fördelad på fyra huvudlinjer, alla med Östersund som knutpunkt, medan inom Umeåcirkeln för närvarande finnas endast cirka 870 kilometer järnväg, som leder till Umeå utan att passera Östersund. Fortsättandet av inlandsbanan och färdigbyggandet av tvärbanorna förskjuter visserligen denna jämförelse något till fördel för Umeå. Men det förtjänar påpekas, att en av tvärbanorna, Forsmo—Hoting, direkt tjänar Östersund, som därigenom sättes i bekväm förbindelse med den folkrika Ådalen samt att tvärbanan Hällnäs—Stensele, i händelse av hovrättens förläggande till Östersund, gör samma tjänst vis à vis Umeå och Skellefteårayonen. Härtill kommer också det plus till Östersunds förmån, som det innebär, att södra inlandsbanan och banan Sveg—Hede fullbordas. Sedan dessa förbindelser ordnats och den genomgående trafiken kommit i gång, äger Östersund de naturligaste förutsättningar att bliva det inre Norrlands huvudstad, och det är all anledning förutsätta, att den snabba utveckling, som kännetecknat densamma den senare tiden, skall fortgå i än hastigare tempo. Östersund är till folkmängden det tänkta hovrättsområdets andra stad, och en jämförelse mellan den och de övriga norrländska städerna visar tydligt huru snabbt den utvecklats i förhållande till dessa. Östersunds folkmängd utgjorde den 1 januari 1908 7,617 personer och den 1 januari 1918 12,616, ökning 4,999, varav genom inkorporening cirka 2,000. Denna ökning uppväger de övriga respektive länsstädernas och mera till. Folkmängden utgjorde i Sundsvall 1908 16,347 och 1918 16,575 personer, Härnösand

respektive 9,302 och 10,097, Sollefteå 1,626 och 2,583 samt Örnsköldsvik 3,350 och 4,031. Ökning inalles för städerna i Västernorrlands län 2,661. Umeå 5,410 respektive 6,771, Skellefteå 1,388 och 2,752, ökning inalles 2,725, Luleå 9,294 respektive 10,086, Piteå 2,813 och 2,620 samt Haparanda 1,359 och 1,748, ökning inalles 988.

Det förtjänar kraftigt understrykas, att den materiella utveckling med ty åtföljande ökning av folkmängden, som är att förvänta i inre Norrland i och med inlandsbanans fullbordande, av skäl som förut berörts, i minst lika hög grad faller Östersunds naturliga intressesfär till del som kuststädernas. Till Östersund leder den direkta förbindelsen från dessa områden, under det att trafiken har att söka sig till Umeå på tvärbanorna.

Återstår klarläggandet av inom vilket av de tvenne områdena behovet av en överdomstol framträtt mest tydligt. Till ledning vid bedömandet av detta spörsmål önska stadsfullmäktige — som sakna tillgång till statistik över antalet mål, som underställts hovrättens prövning — anföra, att under tidsperioden 1908—1917 i högsta domstolen avgjordes 1,614 mål från Västernorrlands och Jämtlands län, under det att antalet sådana mål från Västerbottens och Norrbottens län under motsvarande tidsperiod uppgick till allenast 675. Stadsfullmäktige hava anledning antaga att proportionen mellan dessa siffror och antalet av hovrätten prövade mål från de respektive områdena skall vara ungefär likartad. Detta bevisar på ett slående sätt, inom vilken rayon behovet av en överdomstol kraftigast framträder och vilket område, som med största fog kan göra anspråk på tillgodoseende av sina intressen.

Till vad som i övrigt anförts, vilja stadsfullmäktige foga påpekan det, att det knappast kan vara hovrätten likgiltigt att äga en god och bekväm förbindelse med huvudstaden. I detta avseende intager Östersund en mycket gynnad ställning, då sträckan Östersund—Stockholm kan tillryggaläggas på en dag respektive en natt.

Av intresse vid bedömandet av hovrättens förlägningsfråga är givetvis också platsens ställning i dyrortsavseende. Härvid står Östersund i socialstyrelsens statistik på en något högre siffra än Umeå. Det bör dock erinras om, att medan kommunalskatten i Östersund år 1919 utgår med 7,50 kr. pr bevillningskrona, så utgör den i Umeå kr. 8,75 pr bevillningskrona. Vidare må såsom förklaring till de liksom i andra norrländska städer förhållandevis höga hyresprisen i Östersund meddelas den upplysning, att under de senare åren byggnadsverksamheten i staden hämmats på grund av att utarbetandet och fastställandet av ny stadsplan dragit ut på tiden. Denna angelägenhet är emellertid nu så gott som slutförd, och stadsfullmäktige hava anledning förutsätta, att den privata byggnadsverksamheten i följd härav skall taga ny fart och giva en reduktion i hyresprisen till följd. Det förtjänar också framhållas, att ingen stad i riket av Östersunds storlek vidtagit ens tillnärmelsevis så kraftiga åtgärder till bostadsbristens lindrande under kristiden som Östersund. Genom de stadens byggnadsföretag, som äro under utförande och planeras, torde inom den närmaste framtiden tillgången på bostäder fullt motsvara behovet. Vidare bör bemärkas, att vad angår livsmedelsförhållandena Östersund är enda staden i ett bördigt landskap samt att

genom dess förbättrade förbindelser, särskilt inlandsbanans framdragande genom södra Jämtland, tillgången på livsmedel i staden bliver än rikligare med vanlig återverkan på prisskalan.

I skrivelse den 3 maj 1919 hava stadsfullmäktige vidare anfört: Såsom förläggningssorter för denna hovrätt synas endast de inom hovrättsområdet mera centralt belägna städerna Östersund och Sollefteå kunna komma i fråga, under det de i utkanten av hovrättens blivande domkrets belägna Härnösand och Sundsvall — särskilt med hänsyn till de muntliga förhandlingarna inför hovrätten efter den förestående rättegångsreformens genomförande — väl näppeligen kunna komma i betraktande.

Flertalet av de omständigheter stadsfullmäktige i ovanberörda skrivelse vid jämförelse mellan Östersund och Umeå andragit till stöd för stadsfullmäktiges däri uttalade mening om Östersund såsom lämpligaste förläggningssort för en hovrätt för Norrland, tala även till förmån för Östersund vid jämförelse med Sollefteå. Väl läser antalet av de mål, som från södra Norrlands kusttrakter dragits under Svea hovrätts prövning, vara något större än motsvarande antal mål från de inre delarna av södra Norrland; dock är, såvitt stadsfullmäktige inhämtat, skillnaden icke så stor, att detta förhållande kan tillmätas avgörande betydelse vid bestämmandet av förläggningssorten.

Vad de postala förbindelserna beträffar, så äro Östersund och Sollefteå ungefär lika gynnsamt ställda.

Östersunds stads utomordentligt centrala läge vid skärningspunkten mellan inlandsbanan och mellanriksbanan med lika bekväma och ur resekostnadssynpunkt jämnställda förbindelser till samtliga orter inom hovrättsområdets olika delar utgöra enligt stadsfullmäktiges förmenande synnerligen starka skäl för hovrättens förläggning hit till staden, oavsett de uppenbara förmånerna av att hovrätten förlägges till en större utvecklingskraftig stad, försedd med fullständigt läroverk och utgörande centrum för åtskilliga högre förvaltningsmyndigheter, i stället för till ett mindre, invid en bibana beläget stadssamhälle.

Slutligen hava stadsfullmäktige i skrivelse den 21 september 1921 anfört: Till vad förut av stadsfullmäktige andragits, torde ytterligare böra anföras att, därest avseende bör fästas vid att det samhälle, dit den blivande hovrätten lämpligen bör förläggas, inom sig hyser institutioner, som i kulturellt avseende äga någon betydelse, Östersunds stad även i detta hänseende torde tåla vid en jämförelse med, ja överträffa, övriga städer i södra Norrland, som kunna förekomma. Så finnas här, utom ett högre allmänt läroverk för gossar, jämväl ett åttaklassigt läroverk för flickor, samt ett stort och väl försett offentligt bibliotek — Jämtlands bibliotek — som åtnjuter understöd av landsting och stadsfullmäktige. Här finnas trenne muséer — Konstföreningens med en för landsortens förhållanden stor och värdefull samling av målningar, Jämtslöjds — ett friluftsmuseum med äldre byggnader — samt Fornminnesföreningens med en vacker och rik utställning av arkeologiska, textila och etnografiska föremål. Man har också anledning att hoppas att hit kommer att förläggas det blivande landsarkivet för Norrland.

Länsstyrelsen i Jämtlands län har såsom eget yttrande i ärendet åberopat vad stadsfullmäktige i Östersund i saken andragit samt därjämte uttalat, att för den händelse den norrländska hovrätten, som nu vore i fråga, komme att inrättas inom något av de båda sydligaste norrländska länen, Jämtlands eller Västernorrlands län, Östersund enligt länsstyrelsens mening genom sitt läge i en knutpunkt av kommunikationerna för det inre landet och med goda förbindelser jämväl med större delen av kustlandet lämpade sig synnerligen väl såsom förläggningsort för sagda hovrätt, och i varje fall bättre än någon av de andra härtill ifrågakomna platserna.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: En granskning av tillgängligt material rörande den behandling, som inom riksdag och regering ägnats det sedan länge föreliggande spörsmålet om inrättande av en särskild hovrätt för landets nordliga del, giver vid handen, att det avgörande skälet för anordnandet av den nu pågående utredningen ansetts ligga i Svea hovrätts nuvarande organisation. Vissa av hovrättens numera uppnådda storlek beroende olägenheter i särskilt administrativt hänseende hava nämligen ansetts nödvändigöra en delning av hovrätten.

Inför denna nödvändighet har det framstått såsom givet, att den del av hovrätten, som utbrötes ur densamma, skulle förläggas till Norrland såsom en särskild hovrätt. De skäl åter, som härvid legat till grund, hava huvudsakligen varit, dels att Norrland med hänsyn till dess under senare tider så starka utveckling i folkmängd och ekonomisk betydelse funnits i jämförelse med rikets övriga delar missgynnadt i fråga om rättsskipningens i mellaninstansen tillgänglighet, dels ock att fara ansetts föreligga för att en till Stockholm eller eljest utom Norrland förlagd mellaninstans icke alltid skulle besitta sådan kännedom om norrländska särförhållanden, som vore erforderlig eller önskvärd för handhavande av rättsskipningen i mål därifrån.

De sålunda förekomna grunderna för upprättande av en hovrätt för Norrland säga intet i fråga om dennas lämpliga förläggningsort — om icke måhända så till vida, att av det så vidsträckta Norrland den del borde i främsta runnet tillgodoses, som kunde anses dittills hava varit mest missgynnadt, förutsatt att den tillika företedde de för Norrland säregna förhållandena.

Tages ledning av dessa synpunkter, vill det i första hand synas, som övre Norrland eller sålunda de inemot $\frac{3}{5}$ av Norrland, som tillhöra Norrbottens och Västerbottens län, skulle äga befogade anspråk på att först tillgodoses, liksom ock att inom detta övre Norrland ort inom Norrbottens län, exempelvis Luleå, borde helst ifrågakomma. Förläggandet av en hovrätt till Luleå skulle dock förutsätta, att såväl nedre som ock mellersta Norrland, sålunda ej blott Gävleborgs utan jämväl Västernorrlands och Jämtlands län, förbleve under mellaninstansen i Stockholm. Ty det torde icke böra ifrågasättas, att förhållandena för mellersta Norrland beträffande mellaninstansens tillgänglighet skulle försämrast, — något som otvivelaktigt bleve följderna av denna landsdels hänförande till en Luleåhovrätts domsaga i betraktande därav, att mellersta liksom nedre Norrland äger och för överskådlig framtid kommer att äga bättre och livligare förbindelser med Stockholm och fördenskull i det hela gravitera långt mera mot denna stad än mot någon ort inom övre Norrland.

Emellertid och fränsett spörsmålet, huruvida övre Norrland må antagas kunna ensamt tillföra en mellaninstans arbetsmaterial i erforderlig mängd, föreligger mot en anordning enligt nu antydda huvudgrunder ett avgörande hinder i det för den förevarande utredningen givna direktivet, att den nya hovrättens domskrets skall omfatta alla de fyra nordligaste länen.

Den även eljest svåra frågan om lämplig förläggningsort för en hovrätt för sistnämnda fyra län, vilka upptaga ej obetydligt mera än hälften av Sveriges hela yta, måste numera vidkännas en särskild komplicering i följd därav, att erforderlig hänsyn måste vid frågans avgörande tagas till den allmänna reform av vår rättegångsordning, som, enligt vederbörande riksdagsutskotts av riksdagen godkända utlåtande i förevarande ärende, för närvarande är under utarbetande. Denna eftersträfvade reform läser otvivelaktigt böra, på sätt processkommissionen uttalat, upptaga tillämpning i största möjliga omfattning jämväl för överrätt av grundsatserna om offentlighet, muntlighet och omedelbarhet i rättegången. Dessa maximers tillämpning inom överrättsproceduren läser åter finnas med starkt tvång nödvändiggöra åtminstone två överrätter för de fyra nordligaste länens område, ett antal som ock upptages i processkommissionens provisoriska indelningsplan för överrätter enligt den avsedda nya processordningen. Väl har det ovanberörda riksdagsutskottet i sitt utlåtande åberopat processkommissionens yttrande allenast i vad detsamma utvisade, att hänsynen till en blivande rättegångsreform icke lade hinder i vägen för inrättande redan nu av en hovrätt för de fyra nordligaste länen. Men oavsett att riksdagen eller dess utskott icke får anses härigenom hava velat ifrågasätta riktigheten av vad utav processkommissionen vidare anföres i fråga om konsekvenser av en rättegångsreform enligt de av densamma antydda riktlinjerna, måste man vid erkännande av nödvändigheten enligt denna processreform av minst två överrätter för ett domsområde, omfattande de fyra nordligaste länen, uppenbarligen finna det vara av vikt, att, såsom processkommissionen yttrar, den nya hovrätten förlägges till sådan ort, som kan förväntas även under en ny rättegångsordning bliva säte för en överrätt.

Frågan om en eller två överrätter anser länsstyrelsen vara av synnerligt stor betydelse för spörsmålet om lämplig förläggningsort för den nya hovrätten; och utgår länsstyrelsen för sin del i det följande därifrån, att två överrätter komma att i samband med processreformen inrättas för de fyra här avsedda länens område. Länsstyrelsen anser vidare av lätt funna och enligt dess mening för överskådlig framtid giltiga skäl lika med processkommissionen, att av dessa överrätter den ena skall avses för Norrbottens och Västerbottens samt den andra för Jämtlands och Västernorrlands län.

Här i ordningen följer nu att tillse, huruvida den nya hovrätten för Norrland bör förläggas till orten för överrätten för de två nordligare av de fyra länen eller till motsvarande ort inom de två sydligare.

Förläggning till den förra orten skulle, såsom redan ovan angivits, innebära en betydande fördel för Norrbottens och även Västerbottens län. Samtidigt skulle emellertid därav följa en stark försämring av det nuvarande läget för Jämtlands och Västerbottens län; och dock uppvisa dessa senare båda län ett betydligt försteg framför de två nordligare i avseende å folkmängd, befintliga och snart bli-

vande kommunikationer samt allmän utveckling liksom ock, i följd därav, med avseende å antalet till överrätt fullföljda mål. — Bestämmas åter hovrättens säte till en jämväl för blivande överrätt lämplig befunden plats inom Jämtlands och Västernorrlands län, så innebure detta förvisso i förhållande till nuvarande läge ej blott en fördel för dessa båda län utan jämväl en beaktansvärd förbättring för Västerbottens och Norrbottens län.

Vid nu i korthet angivna förhållanden, beträffande vilka icke torde här erfordras någon närmare utveckling, synes det påtagligen givet, att den nya hovrätten bör förläggas till ort inom Jämtlands eller Västernorrlands län.

Likaså lär det vidare vara givet, att allenast stad kan ifrågakomma såsom förläggningsort.

Bland de sålunda nu ifrågavarande båda länens städer torde *Örnsköldsvik* icke böra ifrågasättas.

Sollefteå äger obestriddigen, såsom ock av staden i dess till ärendet hörande skrivelse till Konungen starkt framhållits, ett gynnsamt läge ur de för förläggningsfrågan betydelsefulla järnvägs- och posttrafiksynpunkterna. Vad angår järnvägsförbindelserna kommer dess läge att ytterligare förbättras med färdigställandet av tvärbanan Forsmo—Hoting ävensom genom ostkustbanan, därest denna, såsom synes sannolikt, inom ej avlägsen tid kommer till stånd och öppnas för trafik, åtminstone i dess sträckning Sundsvall—Härnösand. Staden är en livlig affärsort ej blott för omkringliggande betydande bygd utan även för jämförelsevis avlägset liggande orter, särskilt utefter Ångermanälvens ådalar, och till staden äro förlagda flera av de större skogsägande industribolagens skogsförvaltningar. Såsom offentliga institutioner i eller vid staden, icke hänförliga till kommunikationsväsendet, men ändock av beskaffenhet att kunna vara av värde för en hovrätts tjänstutövning, äro att nämna Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår, överjägmästar- och jägmästarexpeditioner samt länets skogsvårdsstyrelse.

Staden företer emellertid onekligen vissa brister såsom förläggningsplats för överrätt. Dess läge kan knappast anses gynnsamt ur sjöfartsförbindelsernas synpunkt — en synpunkt av ingalunda ringa vikt, då det såsom här gäller ett mycket stort område, vars tyndpunkt med hänsyn till folkmängd, industri och övrig ekonomisk livaktighet samt utveckling i det hela genomgående är att finna nedemot kusten och särskilt i närheten av de stora kraft- och transportförande älvarnas nedre lopp. Staden är till folkmängden den minsta av Västernorrlands och Jämtlands län's städer. Av offentliga undervisningsanstalter äger den jämte folkskola endast en kommunal mellanskola. Inom staden synes för närvarande icke finnas någon byggnad, som kunde inrymma lämpliga lokaler för en hovrätt.

I betraktande närmast av nu antydda omständigheter och vid jämförelse med andra städer inom ifrågavarande län synes *Sollefteå* knappast böra ifrågasättas såsom säte för den nya hovrätten eller en framtida överrätt.

Östersund är liksom ock i än högre grad än *Sollefteå* en inlandsstad. Dess järnbane- och postförbindelser äro liksom *Sollefteå*s efter norrländska förhållanden goda. Väl måste, särskilt efter fullbordandet av pågående utbyggnader av Norrlands statsbanenät (synnerligast Forsmo—Hoting), *Sollefteå* äga ett avgjort

försteg beträffande järnvägsförbindelserna till och från norr, men Östersund torde å andra sidan få anses för den närmare framtiden vara i någon mån gynnsammare ställd i fråga om järnvägsförbindelser till mellersta Sverige. Detta företråde för Östersund lärer dock efter ostkustbanans färdigblivande förbytas till ett företråde för Sollefteå. Såsom utpräglad inlandsstad saknar Östersund sjöfartsförbindelser av någon betydelse för det förevarande spörsmålet, — en omständighet, som på sätt ovan anförts måste tilläggas betydande vikt.

I egenskap av Jämtlands läns enda stad hyser Östersund flere offentliga institutioner, vilkas därvaro kunde vara av värde för en dit förlagd hovrätt.

Beträffande det ekonomiska och sociala livet inom Jämtlands län får det samma sin utmärkande prägel därav, att länet i mycket övervägande grad är en bygd för jordbruk och med jordbruket förenad skogshushållning. Dess industri är ej omfattande, och särskilt dess skogsförädlingsindustri står nog väsentligen tillbaka för den motsvarande inom vart och ett av de övriga här avsedda tre länen. Av dessa omständigheter åter följer, att gestaltningen av det ekonomiska och sociala livet i övrigt inom länet icke låter skarpere framträda vissa eljest för Norrland säregna förhållanden (exempelvis: stark industrialisering å spridda orter inom mycket vidsträckta och till stor del orörda skogs- och berg- eller fjällområden). Städe vid behandling av spörsmålet om mellaninstans för Norrland har det emellertid framhållits, hurusom det vore av stor vikt, att mellaninstansens ledamöter ägde tillfälle att vinna och vunne en noggrannare kännedom om berörda säregna förhållanden.

Tyngdpunkterna för det ekonomiska och eljest sociala livet inom det Norrland, varom här är fråga, hava i följd av landets klimat, dess hela struktur och naturliga bonitetsfördelning städe hittills i huvudsak varit förlagda till kustlandet, till det utav de för Norrland så betydelsefulla floderna i deras nedre, viktigare lopp genomskurna kustlandet. Från detta kustland och i bredd med dess stigande utveckling har odling och företagsamhet, väl oftast ledda av mer eller mindre omedelbart skogsindustriella motiv, sökt sig, förnämligast efter ådalarna, allt längre mot väster inom högländet uppemot den skandinaviska fjällryggen. Denna med huvudriktning mot nordväst framskridande företagsamhet har alljämt i väsentlig omfattning förblivit med sina ekonomiska och andra intressen knutna till utgångspunkterna i kustlandet. Någon genomgripande förändring av det genom nu antydda förhållanden skapade huvudläget inom mellersta och övre Norrland torde ej vara att förvänta inom nu överskådlig framtid.

Det är sålunda inom det över de norrländska älvarnas nedre lopp i riktning söder-norr sig sträckande, med tiden mot väster vidgade område, generellt benämnt det norrländska kustlandet, som huvudorterna för Norrlands intressen och samhällsliv äro att finna; och det är fördenskull också inom detta kustland, som för Norrland säregna förhållanden rikast framträda samt kännedom om och överblick över dem bäst och fullständigast kan vinnas.

En naturlig följd av förhållanden, som nu berörts, är, att intressesättningar och andra anledningar till den dömande myndighetens påkallande talrikare yppa sig inom kustlandet än inom de västligare, glesare befolkade delarna av Norrland. Såsom framgår av uppgifter i förevarande ärende och även eljest är

känt, är också antalet domstolsärenden, jämväl hos överrätterna, konstant väsentligt större från Västernorrlands län än från Jämtlands.

Med ledning av nu angivna omständigheter och överväganden synes det länsstyrelsen, att vid valet av förläggningssort för den norrländska hovrätten Östersund bör stå tillbaka för stad inom Västernorrlands läns kustland, vilken även i övrigt kan anses lämplig såsom förläggningssort.

Sundsvall får anses i olika hänseenden väl fylla betingelserna för lämplighet såsom säte för en Norrlandshovrätt.

Dess järnvägs- och postkommunikationer äro söderut goda och bliva genom ostkustbanans färdigbyggande väsentligt fördelaktigare såväl norr- som söderut. Dess livliga sjöfartsförbindelser beröra regelbundet hela den svenska östersjökustens norr om Stockholm huvudorter och dess fartygstrafik i längre fart är omfattande.

Om än ej mångtaliga, hyser staden dock olika offentliga institutioner av värde för en hovrätts befattningshavare, särskilt att nämna dess undervisningsanstalter samt ett mångsidigt, framstående sjukvårdsväsen.

Såsom samlingspunkt för norrländskt ekonomiskt och eljest samhälleligt liv är Sundsvall i olika avseenden betydande. Med sin starkt framträdande egenskap av huvudort för det jämförelsevis folkrika Medelpad (105,511 invånare den $\frac{1}{1}$ 1920) är staden sålunda ägnad att låta för Norrland säregna förhållanden framträda. Några i sådan riktning verksamma omständigheter skola här angivas.

Sundsvall är belägen omkring Selångersåns mynning ungefär mitt emellan de såsom kraftkällor och transportleder särdeles betydande Ljunga- och Indalsälvarnas utflöden i havsbukten omkring Alnön. Staden omgives av Sveriges tätast befolkade landsbygd (Sköns och Timrå kommuner samt delar av Njurunda kommun), vilken landsbygd jämte delar av Alnön tillika är synnerligen starkt industrialiserad, främst genom trävarurörelsen och pappersmassetillverkningen. Från Sundsvallstrakten sträcka sig västerut med huvudgruppering utmed de nämnda vattendragen och genom hela Medelpad betydande jordbruksbygder, på några punkter insprängda med starkt industrialiserade orter. Emellan och på sidorna om dessa odlade bygder härskar barrskogen, ofta klädande skarpa bergshöjder och, särskilt där den breder sig uppåt höjdryggarna mot Hälsingland, Jämtland och Ångermanland, täckande stora vidder och inneslutande sparsamt bebodda, vägfattiga bygder och ödebygder.

Tillbörlig uppskattning av redan de nu anförda omständigheterna bör giva vid handen, hurusom Sundsvall med omnejd får anses giva gott tillfälle att vinna kännedom om olika för Norrland allmänt utmärkande särförhållanden.

Staden, mellersta och övre Norrlands största, är såsom känt säte för en omfattande in- och utrikesaffärsrörelse. Dessa omständigheter, säkerligen av betydelse för en dit förlagd hovrätt, torde tillika vara gynnsamma för vinnande av ett med hänsyn till en hovrätts funktioner enligt den eftersträfvade nya rättegångsordningen viktigt önskemål, nämligen förefintligheten på överrättsorten av erfarna och väl utbildade advokater.

Beträffande tillgodoseendet av en hovrätts lokalbehov torde det av staden för sådant ändamål till förfogande ställda s. k. Hedbergiska huset erbjuda tills-

vidare tillfredsställande och välbelägna utrymmen. För ändamålets vidare tillgodo-seende har ju ock staden härutöver iklätt sig vittgående förpliktelse.

Med hänsyn till härförut berörda omständigheter torde Sundsvall böra anses i flera avseenden fylla betingelserna såsom förläggningssort för den nya hovrätten. Länsstyrelsen finner sig emellertid icke kunna underlåta att uttala, att stadens belägenhet i det så att säga yttersta sydöstra hörnet av den nya Norrlandshovrättens liksom ock en blivande överrätts för Västernorrlands och Jämtlands län domkrets synes vara av beskaffenhet att ej oväsentligt inkräkta på stadens allmänna lämplighet i här åsyftade hänseende. Tydligt är denna belägenhet ägnad att ej sällan öka rättssökandes tidspillan och kostnader, liksom den ock kan tänkas vara till nackdel för den större delen av domskretsen vid kommunikation med staden i hovrättsärende annorledes än medelst personlig inställelse. Förtigas må ej heller en antydning, att en helt säkert vitt utbredd mening inom Norrland skulle finna hovrättens förläggande till en ort med Sundsvalls belägenhet överraskande och svår att nöjaktigt förklara.

Återstår *Härnösand*. — Av vad i det föregående utvecklats torde följa, att vad i förevarande ärende är att anföra beträffande Härnösand lämpligen kan till stor del givas formen av en jämförelse med Sundsvall.

I fråga om järnvägs- och därav beroende postförbindelser är Härnösand för närvarande sämre situerad än Sundsvall beträffande förbindelser med Mellansverige samt Jämtlands län. Denna nackdel för Härnösand kommer dock att i allt väsentligt försvinna med ostkustbanans öppnande för trafik redan i dess sträckning Sundsvall—Härnösand, liksom å andra sidan därigenom den fördel Härnösand för närvarande äger gentemot Sundsvall ifråga om förbindelser med de nordliga delarna av hovrättsdomskretsen, skulle i det väsentliga upphöra. Någon avsevärd förändring i de båda städernas inbördes situation i förevarande hänseende före och efter ostkustbanans tillkomst synes icke föranledas av tvärbanan Forsmo—Hoting.

Beträffande Härnösands sjöfartsförbindelser gäller i huvudsak detsamma som för Sundsvall. Dock lärer företrädere få tillerkännas Härnösand beträffande förbindelserna med den avsedda domskretsen, särskilt med tanke på den ej obetydliga ångermanländska skärgården och den viktiga kommunikationsled, som Ångermanälven upp till Nyland och även Sollefteå utgör.

I fråga om offentliga institutioner av värde för en hovrätt och framtida överrätt är staden Härnösand vida överlägsen Sundsvall. I Härnösand förefinnas, bland andra, läns- och stiftsstyrelse, lantmäterikontor, centralfångelse, jägmästar-expedition, Hemsö fästningskommendantexpedition och kemisk station. Dess undervisningsväsen är mångsidigare än i de allra flesta av rikets städer (folkskola, stats- och landstingsseminarier, högre allmänt läroverk och 8-klassig flickskola, navigationsskola, tekniskt gymnasium med fackskola för träindustri, skogsskola, dövstumsskola). Rörande bildningsanstalter i övrigt är att nämna, hurusom föreningen för norrländsk hembygdsforskning här har sin hemort liksom sina museiinstitutioner och sin undervisningsverksamhet, ävensom att fråga föreligger eller yppats om förläggande till Härnösand av ett norrländskt landsarkiv och en depå av nationalmusei konstverk. Stadens sjukvårdsväsen, med hospital och under

utvidgning med bland annat en ögonavdelning varande länslasarett, är väl tillgodosett.

Det norrländska ekonomiska och eljest samhälleliga livet har en av sina mest betydande och starkast utpräglade centralorter, tillika en av de samhälleligt mest komplicerade i Norrland, utmed den närbelägna ångermanländska nedre ådal upp till Sollefteå. Norrländska särförhållanden torde träda särdeles tydligt fram inom denna ådal och i dess förbindelse med det övriga Ångermanland utmed ådalarna i nordväst och jämväl norr om den stora skogshöjd, Skuleberget, som skiljer nedre ådalen från Örnsköldsvikstrakterna. I fråga om tillfälle att vinna insikt om säregna norrländska förhållanden står fördenskill Härnösandsorten ingalunda efter Sundsvallstrakten; snarare torde den uppfattningen äga grund, att den förra orten erbjuder bättre förutsättningar för en fullständigare och liksom objektivare överblick över dem.

Med tanke på det betydande ekonomiska livet inom de ångermanländska ådalarna och andra omständigheter, däribland även den, synnerligast efter ostkustbanans öppnande, lätta förbindelsen med Sundsvallsorten, lär Härnösand få anses icke stå väsentligt efter Sundsvall i fråga om utsikterna att efter ditförläggande av en hovrätt där finna ett väl företrätt advokatstånd.

Beträffande tillgodoseendet av den nya hovrättens liksom en framtida överrätts lokalbehov får Härnösand, under förutsättning att den där nyuppförda, för kustartilleriets behov avsedda kasärnbyggnaden med tillhörande ekonomibyggnad icke kommer att tagas i anspråk för nämnda behov, anses vida överlägsen Sundsvall.

Uti skrivelse den 7 februari 1922 hava av stadsfullmäktige i *Sundsvall* tillsatta kommitterade för följande av frågan om en hovrätts förläggande till Norrland anfört:

I ärendet förutsätta vi dels att de fyra nordligaste länen i en framtid komma att uppdelas i tvenne överdomstolsområden, innefattande det ena Västernorrlands och Jämtlands län samt det andra de två övriga länen, dels ock att den nu ifrågakomna hovrätten förläggas inom Västernorrlands eller Jämtlands län samt att platsen för hovrätten redan nu bestämmes sålunda, att vid en kommande möjlig uppdelning av jurisdiktionsområdet, en förflyttning av hovrätten till annan plats icke bör kunna ifrågakomma, utan att denna redan nu bestämmas med fästhet avseende å det förmånligaste läget för invånarna i sistnämnda län.

Hovrätten och processkommissionen hava båda kommit till det slut, att i fråga om förläggningsorter Härnösand och Sundsvall vore lämpligare än andra platser inom det sydligare domsområdet, men att den förra ägde företräde. De skäl, varpå nämnda myndigheter stödjade sin uppfattning härutinnan, äro huvudsakligen följande:

1:o Sundsvall vore belägen i själva utkanten av det blivande domsområdet och Härnösand ägde i sin något nordligare belägenhet ett visst väsentligt företräde. Efter fullbordande av järnvägsförbindelsen Sundsvall—Härnösand torde de båda städerna i kommunikationshänseende bliva tämligen likställda.

2:o Härnösand vore att anse som centralpunkten för det kulturella livet i nedre Norrland, vilket medförde att Härnösand vore från rekryteringssynpunkt att föredraga, samt

3:o Härnösand hade företrädare därutinnan, att staden sedan gammalt vore centralpunkten för den civila och den kyrkliga administrationen, varav följde dels en ändamålsenlig »nära kontakt» mellan hovrätten och dess personal å ena sidan samt övriga högre statsmyndigheter i orten och deras funktionärer å andra sidan, dels ock en lättnad för rekryteringen.

Vid bedömandet av denna fråga hava hovrätten och processkommissionen som det synes utan tvekan bortsett från andra städer, vilka från egen eller statsmyndighets uppfattning borde ifrågakomma. Sollefteå och Östersund, vilka från geografisk synpunkt ligga mera centralt än både Sundsvall och Härnösand, hava icke ansetts lämpliga som förläggningsort. Och detta med rätta, enär denna bör bestämmas av andra synpunkter än rent geografiska. Men härav följer också att den omständigheten allena, att de avlägset belägna orterna inom det vidsträckta domsområdet ligga några få mil närmare Härnösand, respektive Sundsvall, också bör sakna betydelse för frågans avgörande. Processkommissionen tyckes också hava insett detta, då densamma icke upprepat hovrättens skäl, att Sundsvall läge i en utkant av domsområdet, utan mera fäst sig vid kommunikationsförhållandena. Och givet är, att dessa hava en väsentligare betydelse för frågan än det geografiska läget, om ock Sundsvall och Härnösand beträffande detta kan i stort sett vara att likställa.

Frågan är alltså nu hur kommunikationsförhållandena ställa sig från de särskilda orterna inom domsområdet till Sundsvall, respektive Härnösand. För oss, som noga känna till det geografiska läget ävensom järnvägsförbindelserna, är det ställt utom fråga, att Härnösand icke kan i berörda avseenden uthärda jämförelse med Sundsvall. Detta gäller framför allt under nuvarande förhållanden, men även sedan förbindelserna Sundsvall—Härnösand och Hoting—Forsmo komma till stånd. De delar av domsområdet, som för närvarande hava kortare järnvägsförbindelser till Sundsvall än till Härnösand, komma även efter inrättandet av förbindelsen Sundsvall—Härnösand att stå i sämre kommunikationsförhållande till Härnösand än till Sundsvall. Kommitterade återopa en utredning av distriktsingenjören, majoren vid väg- och vattenbyggnadskåren Algot Lundström. Denna utredning visar — säga kommitterade — tydligt, hurusom kommunikationsförhållandena beträffande ej endast ifrågavarande domsområde utan även Västerbottens och Norrbottens län ställa sig mera gynnsamt för Sundsvall än för Härnösand. Och såsom det är för närvarande, lär det också bliva för framtiden. Härnösands dåliga läge i en avkrok från den stora huvudlinjen och tågtidernas bestämmande för denna framdeles som hittills utan hänsyn till denna relativt betydelselösa stad äro förhållanden, som icke lär stå att rubba. Efter det den planerade järnvägen Sundsvall—Ragunda—Hammerdal kommer till stånd — att en dylik järnvägsförbindelse huvudsakligen efter Indalsälvens flodområde ej länge skall komma att vänta på sig är ställt utom tvivel — eller en reguliär automobiltrafik mellan Bispgården och Sundsvall — den finnes redan nu å sträckan

Järkvitsle—Sundsvall — inrättats, kommer Sundsvalls överlägsenhet i kommunikationsavseende ytterligare att befästas.

Vidkommande härfpå det andra skälet, varpå hovrätten och processkommissionen stödja sin uppfattning, att Härnösand vore att föredraga som förläggningssort, nämligen att Härnösand vore att anse som centralpunkten för det kulturella livet i nedre Norrland, anmärka vi till en början att myndigheterna väl därmed hava avsett den andliga kulturen. Att den materiella kulturen däremot, vilken i förevarande fråga är den viktigare, skulle stå högre i Härnösand än i Sundsvall, lära väl myndigheterna icke vilja hava påstått. Beträffande den andliga kulturen har det nog varit så under gångna tider, att Härnösand kunnat i det hänseendet anses såsom centralort. Det var emellertid på en tid, då det enda gymnasiet i Norrland var i Härnösand. Men att under nuvarande förhållanden, då högre allmänna läroverk finnas i samtliga Norrlands större städer, fortfarande anse Härnösand såsom en centralort för det kulturella livet, tyder på att myndigheterna låtit tiden gå förbi sig. Vi tillåta oss för jämförelses skull uppräknade läroanstalter, däri kulturen kan anses särskilt vårdas och främjas, å ena sidan i Härnösand och å andra sidan i Sundsvall. I Härnösand finnas: högre allmänt läroverk, fullständigt på klassiska och reala linjen, tekniskt läroverk, ett folkskolelärareseminarium, ett småskolelärarinneseminarium och navigationsskola. I Sundsvall finnas: högre allmänt läroverk fullständigt på klassiska och reala linjen, gymnasium för flickor med dimissionsrätt, det enda i sitt slag i Norrland, samt handelsskola. Vid jämförelse mellan de läroanstalter, som sålunda förekomma i ena eller andra staden synes det oss icke lyckligt, att myndigheterna framhållit det kulturella livet i Härnösand såsom ett skäl för att där anlägga en hovrätt. Den omständigheten, att Sundsvall funnit det lämpligt, att för tillgodoseende av den högre undervisningen hos kvinnan, här anordna ett läroverk, där mogenhetsexamen kan avläggas, tyckes tyda på att Sundsvall åtminstone icke i anseende till förståelse av betydelsen av »kulturellt liv» bör eftersättas Härnösand. Och vi hålla före att just på grund av detta gymnasium och läroanstalter, som kunna tjäna personalen i en hovrätt i och för dess barns lärdom och uppfostran, Sundsvall är icke att eftersättas Härnösand. Visserligen medgiva vi gärna att en biskops i regel storsvulna personlighet kan hava ett hälsosamt inflytande på en hovrättspersonals kulturella liv såväl som på andras, men en dylik omständighet lär väl icke utgöra giltig anledning till att därpå grunda en hovrätts förläggning. Under de gångna tider, då orter i riket utsetts till förläggningssort för hovrätt, synes ortens egenskap av non-stiftsstad icke hava haft menlig betydelse för förläggningen.

Vidkommande slutligen det av myndigheterna anförda skälet, att Härnösand utgjorde centralpunkten för den civila och den kyrkliga administrationen, torde härfpå icke böra spillas många ord. Till en början vilja vi emellertid anmärka, att det anförda faktum icke är riktigt allra minst om hänsyn tages till samtliga fyra länen. Men även beträffande det ifrågakvarande domsområdet gäller angående den civila administrationen detsamma, ty härinom förekommer jämväl Östersund såsom centralort. Men över huvud måste vi betvivla, att under nuvarande rättsförhållanden en hovrätts arbete kan i någon mån röna inflytande i ena eller

andra riktningen därav, att i samma stad som hovrätten finnes en länsstyrelse eller ett domkapitel. För oss är det alldeles ofattligt. Och ej heller för rekryteringen torde ett dylikt förhållande spela någon roll av betydelse, åtminstone icke i större mån än att den uppväges av andra med en mindre stad som Härnösand förenade menliga förhållanden.

Ett ytterligare skäl för förläggningen till Härnösand, vilket anförts av hovrätten men icke upptagits av processkommissionen, är att Härnösand i motsats till Sundsvall erbjöde möjlighet att inrymma den nya hovrätten i lokaler, som tillhörde staten. Med hänvisning till det erbjudande, som Sundsvall gjort i anseende till dels fria provisoriska lokaler och ett avsevärt kontant bidrag m. m. till nyuppförande av en lokal för hovrätten, dels ock tillhandahållande av visst antal lämpliga bostäder för gångbart pris åt hovrättens personal vilja vi, som sakna kännedom om vilka staten tillhöriga lokaler hovrätten avser, dock ifrågasätta att en inredning av lokalerna skulle ställa sig billigare för staten och förmanligare för det avsedda ändamålet än det erbjudande, Sundsvall i berörda hänseende gjort. För kostnaden för en inredning tillika med det av Sundsvall erbjudna kontanta beloppet torde det vara möjligt, att erforderliga egna lokaler kunna anskaffas.

Av det anförda torde otvetydigt hava framgått, att myndigheterna icke anfört giltiga skäl för sitt förord åt Härnösand. Tvärtom har det klargjorts, att från den ojämförligt viktigare synpunkten, nämligen kommunikationsförhållandena, Sundsvall bör hava företräde. Hovrätten har uppenbarligen förbisett att begreppet »utkant» icke i ifrågavarande hänseende bestämmes av det geografiska läget, av en nära belägenhet till gränsen för ett område utan av helt andra förhållanden, av vilka frånvaron av goda kommunikationer äro de mera betydande. Med bättre skäl kan däremot sägas, att Härnösand är belägen i en utkant eller avkrok, ty läget vid en havsvik, som sträcker sig många mil in i landet till Nyland — ty här slutar Ångermanälven — skiljer staden från landet på motsatta sidan eller norröver och stadens förbindelse med riket över Långsele är både sen och obekvämlig.

Men andra omständigheter än kommunikationsförhållandena kunna andragas till förmån för Sundsvall. Hit höra de i nära sammanhang därmed stående befolkningsförhållandena inom domsområdet. Det torde utan avsevärt fel kunna påstås, att befolkningen i Jämtlands län och i Medelpad i stort sett hava närmare förbindelse till Sundsvall än till Härnösand samt att befolkningen i Ångermanland (hit räknas ej i denna skrift Nordmalings tingslag) har närmare (om ock ej bekvämare) förbindelse till Härnösand än till Sundsvall. En följd härav är, att omkring 240,000 innevånare i domsområdet skulle vara bäst betjänta av Sundsvall som förläggningssort, under det att omkring 158,000 innevånare skulle med sin fördel finna förenligt, att hovrätten förlades till Härnösand. Och detta utan fästare avseende på de *bekvämare* kommunikationsförhållandena till Sundsvall. Gentemot vad länsstyrelsen i Västernorrlands län i sitt yttrande till hovrätten in frågan antytt av innehåll, att en helt säkert vitt utbredd mening inom Norrland kunde finna hovrättens förläggande till ort med Sundsvalls belägenhet överraskande och svårt att nöjaktigt förklara, kunna vi därför bestämt påstå att

ett sådant förläggande »helt säkert» icke skulle väcka förvåning hos andra än möjligen länsstyrelsen själv och innevånarna i Härnösand, vilka alltid varit vana vid att nämnda stad framför Sundsvall av staten tillgodosetts med nya offentliga inrättningar.

Även befolkningstätheten talar för Sundsvall som förläggningsort. Under det att Medelpad med en areal av 7,238 kvadratkilometer räknar 106,639 innevånare eller i medeltal nära 15 på kvadratkilometern, har Ångermanland med en areal av 18,295 kvadratkilometer, blott 158,497 innevånare eller i medeltal nära 8,7 på kvadratkilometern. Härtill kommer att tätast befolkade delen av Jämtland har ock sedan uråldriga tider haft den naturliga utfartsvägen till Sundsvall. Dessutom torde utvecklingen helt visst komma att gå i den riktningen, att med förverkligande av ostkustbanan och bebyggande av de väldiga vattenfallen i Indalsälven, varifrån kraften kommer att söka sig den närmaste vägen till kusten, Sundsvall med därintill belägna kustområde, som har rik tillgång på utmärkta naturliga hamnar, kommer att bliva orten för stora industriella anläggningar, ett annat »Ruhrdistrikt» såsom en framstående författare på hithörande område uttryckt sig, och därmed erhålla en talrikare befolkning.

Vidare bör framhållas att, efter det Kungl. Maj:ts givna beslut, att Njurunda, Sköns och Ljustorps tingslag skola sammanslås till ett enda gemensamt tingslag med tingsstad i Sundsvall hunnit verkställas, kommer rättsskipning vid underrätt att äga rum därstädes för hela Medelpad utom Indals tingslag eller alltså för tillhoppa omkring 100,000 innevånare eller för 25 % av hela domsombudets befolkning. Vi torde icke vara illa underrättade, om vi säga, att en starkt bidragande anledning till att hovrätten över Skåne och Blekinge förflyttades till Malmö, till »utkanten» av dess domsombud, var just det stora befolkningstal, som där hade sitt forum. Och dock utgjorde befolkningen i Malmö stad samt Oxie och Skytts härads domsaga, vars tingsställe är beläget i Malmö, vid 1920 års slut i runt tal endast 17 procent av befolkningen inom nämnda domsombud (resp. 149,183 och 875,485).

Bland de skäl, som anförts för en hovrätts förläggande till Norrland, bör med rätta framhållas att rättsskipningen i högre instans flyttades närmare affärlivets nya huvudplatser och att domstolens ledamöter komme att leva och verka mitt i de förhållanden, vari tvisterna uppkommit. Nu är det ju så, att de särregna förhållanden som äro utmärkande för Norrland och i all synnerhet för Västernorrlands och Jämtlands län till största delen äga sammanhang med skogshanteringen och trävarurörelsen. På det spörsmål, varest medelpunkten härför och därmed affärlivets huvudplats, för såvitt denna rörer ifrågavarande domkrets, är belägen, vilja vi för vinnande av möjligt största objektivitet endast hänvisa till kartan. Denna visar att i Sundsvalls omedelbara närhet utmyнна de stora vattendragen Ljungan och Indalsälven, vilka med sina många tillflöden utgöra de ådror, efter vilka det virke, som inom domsombudet avverkas, till ojämförligt största delen föres ned till kusten för att där förädlas. Ångermanälven, som har sina huvudkällor delvis inom Västerbottens län och alltså till en väsentlig del hör härtill, har för skogshanteringen inom ifrågavarande domsombud icke på långt när den betydelse, som förstnämnda två vattendrag tillhoppa äga. Då

deras lägen äro orubbliga i mänsklig mening, är därmed också avgjort vilken den plats är, som är naturligen bestämd till affärslivets centrum i dessa nejder, nämligen Sundsvall. Staden med område räknas också som »världens största sågverksdistrikt». Härtill kommer, såsom förut antytts, att den industri, som förutsätter stora kraftkällor för sin verksamhet, även har sina naturliga förutsättningar i Sundsvall eller dess närhet. En noggrann kännedom av den säregna materiella kultur, som sålunda ansluter sig eller kommer att ansluta sig till Sundsvall eller orten däromkring, torde också, enligt vårt ringa förmenande, utgöra nödvändig förutsättning för domarvärvets behöriga fullgörande även av ledamot i överrätt. I allt fall äro vi förvissade om att ledamotens liv i mitten av denna kultur skulle bättre gagna rättskipningen än en påverkan å honom av det särskilda »kulturella liv» som må utmärka Härnösand. I sammanhang härmed tillåta vi oss anmärka, att vad länsstyrelsen i Västernorrlands län i sitt utlåtande ordat därom, att beträffande frågan att vinna insikt i säregna norrländska förhållanden den uppfattningen torde ligga grundad, att Härnösandsorten erbjöde bättre förutsättningar för ett fullständigare och objektivare överblickande av domsområdet än Sundsvallsorten, på oss verkat endast som ett av välmenande för Härnösands stad förestavat subjektivt omdöme utan verklighets grund.

Från rekryteringssynpunkt torde den omständigheten, att Sundsvall är och blir säte för Norrlands största rådhusrätt och tvenne av Norrlands största häradsrätter ävensom för Mellanbygdens vattendomstol, icke sakna betydelse. Tjänstgöring av de unga juristerna kunde samtidigt ske såväl i hovrätten som i underdomstolarna. För erhållande av extra biträden till vattendomstolen vore en förläggning av hovrätten till Sundsvall av särskild betydelse. I sammanhang härmed torde det icke vara otjänligt anmärka, att under 1921 tjänstgjorde i Svea hovrätt fyra extra ledamöter och en t. f. fiskal, vilka samtliga fått sin praktiska utbildning vid domarkansli i Sundsvall. Och den omständigheten, att Sundsvall är större stad än Härnösand och belägen närmare södra delarna av riket lär icke sakna betydelse i ifrågavarande hänseende. För övrigt, den som känner till förhållandena och varit i tillfälle att vistas såväl i Härnösand som Sundsvall, kommer nog icke i regel att föredraga den förra staden emot den senare.

För tillgodoseende av lekmanneelement i en överrätt torde Sundsvall såsom större affärsstad erbjuda bättre möjlighet än Härnösand.

Såsom den ort, där de flesta målen handläggas och avgöras, äger Sundsvall de bästa förutsättningarna för talrika och skickliga advokater att tillhandagå allmänheten för målens skötande i hovrätten, en omständighet som även processkommissionen funnit skäligen framhålla.

På grund av vad sålunda anförts, hava kommitterade hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå Sundsvall som förläggningssort för den nya hovrätten.

Såsom av innehållet i de förut av mig återgivna utlåtandena framgår, Departements-
chefen. hava skäl anförts såväl för som mot inrättandet av en hovrätt för de fyra nordligaste länen. Jag skall icke nu inlåta mig på ett närmare skärskådande av alla dessa skäl. Då jag nu föreslår inrättandet av den ifråga-

sätta hovrätten, hava följande omständigheter för mig varit bestämmande. Jag har funnit det förhållandet att Svea hovrätt vuxit ut till ett verk av sådan omfattning, att det numera möter svårigheter att på ett fullt tillfredsställande sätt administrera verket i och för sig innefatta skäl nog för en uppdelning av verket. Under senare tider har denna hovrätt gång efter annan måst utökas, och anledning att förmoda att någon minskning av hovrätten skall kunna inom överskådlig tid vidtagas förefinnes så mycket mindre, som hovrätten i sitt utlåtande synes utgå från, att ytterligare ökning av de inkommande målens antal är att förvänta. Att vidare fortskrida på den inslagna vägen att utöka Svea hovrätt synes mig icke böra äga rum, utan bör i stället en uppdelning av verket genomföras. Och skall en sådan komma till stånd, synes det knappast vara föremål för tvivel, att den bör äga rum i sådan ordning, att en särskild hovrätt inrättas för Norrland. Ett ytterligare skäl för inrättandet av en sådan hovrätt vill jag också söka i den, som det synes, ganska allmänna önskan i landets nordligare delar, att där erhålla en särskild hovrätt. Vidare måste enligt mitt förmenande förläggandet av en hovrätt till Norrland tillerkännas icke ringa betydelse därutinnan, att därigenom ledamöterna i hovrätten beredas möjlighet att leva och verka mitt uppe i de förhållanden, som sätta sin särskilda prägel å ett ej oväsentligt antal av målen vid domstolarna inom de norrländska länen. Den närmare beröringen med livet häruppe måste tillföra hovrättsledamöterna ökad möjlighet att rätt förstå åtskilliga av de spörsmål, som komma under deras skärskådande, och därmed åt målen tillförsäkra ett i viss mån materiellt bättre avgörande.

Vad angår frågan om förläggningsorten för en hovrätt med Väster-norrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län som domsområde, finner jag på de skäl, som anförts av Svea hovrätt och processkommissionen, denna böra bliva Härnösand.

Jag ber nu att få uppehålla mig något vid frågan om de kostnader för statsverket, som föranledas av inrättandet av den ifrågavarande hovrätten. Dessa kostnader äro dels engångskostnader och dels kostnader av mera beständig natur.

Vad engångskostnaderna beträffar, äro hit att i första hand hänföra utgifterna för anskaffande av ämbetslokaler för den nya hovrätten. Såsom av länsstyrelsens i Väster-norrlands län utlåtande i ärendet framgår, finnas för Härnösands del flera möjligheter för lokalfrågans ordnande. Utan närmare undersökningar av dessa möjligheter och tilläventyrs andra sådana låter det sig icke göra att angiva, vilken kostnad som uti förevarande hän-

seende kan uppkomma för statsverket. Skulle emellertid de i länsstyrelsens utlåtande omförmälda kasernbyggnaderna komma att tagas i anspråk för ändamålet, torde, såsom av länsstyrelsens utlåtande framgår, statsverkets ifrågavarande kostnad stanna vid ett jämförelsevis blygsamt belopp. Vad nyss sagts om möjligheten att nu angiva kostnaden gäller ock om utgifterna till möbler och andra inventarier, arkivinredning och anskaffande av ett bibliotek för hovrätten. Till engångsutgifterna äro vidare att hänföra flyttningskostnader till den nya hovrättens tjänstemän, vilken kostnad, om hovrätten får den sammansättning jag tänker föreslå, torde komma att belöpa sig till omkring 25,000 kronor.

För bedömandet av vilka mera varaktiga kostnader, som orsakas av den nya hovrätten, är frågan om dennas storlek av betydelse. Av den utredning, som Svea hovrätt framlagt, kan inhämtas, att de mål och ärenden, som för närvarande kunna väntas inkomma till den nya hovrätten, kunna antagas icke lämna full sysselsättning åt tre divisioner, men att däremot två divisioner icke kunna beräknas medhinnas desamma. Svea hovrätt — liksom också motionärerna vid 1921 års riksdag — har för vinnande av erforderlig arbetskraft föreslagit en anordning, innebärande att hovrätten till en början skulle bestå av två förstärkta divisioner. Detta förslag synes mig böra vinna beaktande. Enligt detsamma skulle för den nya hovrätten erfordras tolv hovrättsråd, vilket förslag alltså, om Svea hovrätt minskas med två divisioner, innebär inrättandet av två nya hovrättsrådsämbeten. Vidare erfordras för den nya hovrätten en president och — med godtagande av Svea hovrätts förslag, att advokatfiskalen förpliktas handhava även arkivariegöromålen och sekreteraren tillförbindes att utföra jämväl de göromål, som i Svea hovrätt tillkomma aktuarierna — sekreterare, advokatfiskal, två notarier, fyra fiskaler, fyra kvinnliga kontorsbiträden, en förste expeditionsvakt och två expeditionsvakter. Härtill komma extra ordinarie tjänstemän. Från Svea hovrätt torde — utom hovrättsråd — kunna förflyttas en notarie och två fiskaler.

Å tjänstemännens i den nya hovrätten avlöningsförhållanden bör avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, jämte tillämpningsföreskrifter och tilläggsbestämmelser bliva tillämpligt.

Vid den nya hovrätten skulle alltså anställas följande befattningshavare med följande avlöningsgrad:

1 president.....	A 3
12 hovrättsråd	B 20
1 sekreterare	B 15
1 advokattfiskal	B 15
2 notarier	B 14
4 fiskaler	B 14
4 kontorsbiträden, kvinnliga	C 2
1 förste expeditionsvakt.....	B 3
2 expeditionsvakter.....	B 1

I kungörelsen den 16 juni 1920 (nr 524) angående fördelning å de i 9 § av avlöningsreglementet den 19 juni 1919 (nr 343) för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk upptagna ortsgupper av sådana orter, där tjänstemän tillhörande något av ifrågavarande verk finnas stationerade, vilken kungörelse enligt kungörelsen den 22 juni 1921 (nr 454) angående fördelning av orter å olika ortsgupper jämlikt 8 § 1 mom. i förberörda avlöningsreglemente den 22 juni 1921 länder till efter rättelse jämväl vid tillämpningen av sistnämnda avlöningsreglemente, är Härnösand upptaget under grupp F. Med beräkning att avlöningarna utgå enligt näst högsta löneklasserna i lönegraden och ortsgruppen F skulle till de förenämnda befattningshavarnas i den nya hovrätten avlöning årligen erfordras 231,120 kronor. Statsverkets merutgift skulle emellertid, sedan beloppet av avlöningarna, beräknade efter nyss angivna grund och ortsgruppen G, till de från Svea hovrätt efter vad jag förut anfört förflyttade befattningshavarna avdragits, stanna vid 89,776 kronor. Jag vill emellertid här framhålla, att det antal tjänstemän, varmed nu räknats, icke får anses såsom för den nya hovrätten definitivt. Bland annat kan ifrågasättas om mera än en notarie kan anses behöflig. Vidare må anmärkas, att beloppet 89,776 kronor torde vara något för högt, då i följd av Svea hovrätts minskande med två divisioner i detta verk torde kunna entledigas tre extra kontorsbiträden och två extra expeditionsvakter.

För den nya hovrätten torde vidare vara erforderliga följande anslag till förslagsvis följande belopp:

Vikariatsersättningar	1,000: —
2 arvoden å 500 kronor till divisionsordförandena ...	1,000: —
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	20,000: —
Renskrivningskostnad	2,000: —
	<hr/>
	24,000: —

Slutligen uppkomma kostnader till expenser, ved m. m. till belopp, som icke nu kan beräknas.

I detta sammanhang vill jag framhålla, att det synes böra tagas under öfvervägande, om det icke kan vara lämpligt, att president, sekreterare och advokatsfiskal utnämnas att tillträda sina befattningar någon tid, innan den nya hovrätten träder i verksamhet. Särskilt kan förtjäna tagas under omprövning, om icke mål och ärenden, som skola tillkomma den nya hovrätten och icke åtnjuta förtursrätt eller eljest äro brådskande, kunna få ingivas till den nya hovrätten under någon tid, innan den börjar sin verksamhet.

Inrättandet av den nya hovrätten påkallar ändring i 8 kap. 3 § rättegångsbalken, innebärande att Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län skola höra under hovrätten öfver Norrland. Jag har därför låtit upprätta förslag till lag om ändrad lydelse av nämnda lagrum. I lagförslaget torde böra upptagas en övergångsbestämmelse rörande de mål och ärenden, som från nämnda län inkommit till Svea hovrätt, men icke äro avgjorda vid lagens ikraftträdande. I brev den 20 juni 1775 till Åbo hovrätt angående inrättandet av Vasa hovrätt — i samband med vars tillkomst antalet ledamöter i Åbo hovrätt minskades — föreskrefs, att sedan Vasa hovrätt vid början av år 1776 blivit öppnad, till densamma alla hos Åbo hovrätt då oavgjorda och till Vasa hovrätts lagsaga hörande ärenden skulle överlämnas, men intill den tiden hade Åbo hovrätt att på vanligt sätt fortfara med alla inkommande mål. I kungörelsen den 27 oktober 1820 angående inrättandet av en hovrätt uti staden Kristianstad, under namn av Kungl. Maj:ts och rikets hovrätt öfver Skåne och Blekinge, stadgades däremot, att alla de mål och ärenden inom Kristianstads, Malmöhus och Blekinge län, vilka i hovrätt fullföljas eller anhängiga göras, skulle från och med den 4 juli 1821 — vilken dag hovrätten skulle träda i verksamhet — av hovrätten i Kristianstad upptagas och till slut befordras så ock att alla domböcker, protokoll, hemställanden eller andra handlingar, som till hovrätt insändas, skulle från och med samma tid dit ingå, varemot det skulle tillhöra Göta hovrätt att till slut handlägga alla före berörda tid till hovrätten vare sig genom stämning, vad, besvär eller annorledes inkomna mål och ärenden från de under hovrätten i Kristianstad förlagda län; och skulle, intill dess Kungl. Maj:t och rikets ständer annorlunda förordnade, den i lag och författningar utsatta tid för måls bevakande i Göta hovrätt eller handlingars insändande dit iakttagas även i anseende till hovrätten i Kristianstad. Med hänsyn till angelägenheten av att dels den nya

hovrätten icke kommer att sakna arbete vid dess trädande i verksamhet dels Svea hovrätt icke efter avskiljandet av två divisioner skall hava tungan av alla hos hovrätten då anhängiga mål, synes till det ifrågavarande lagförslaget böra fogas en föreskrift av huvudsakligen samma innebörd som bestämmelsen i förut av mig omförmälda brev den 20 juni 1775. Till den nya hovrättens avgörande synes mig böra överlämnas alla mål och ärenden, som vid lagens ikraftträdande ej slutligen avgjorts av Svea hovrätt såsom allmän överrätt — alltså ej såsom t. ex. vattenöverdomstol — och vari talan fullföljts från domstolar eller andra myndigheter inom de fyra nordligaste länen. Härvid skola givetvis anses såsom slutligen avgjorda alla mål, vari dom eller utslag beslutats före lagens ikraftträdande, oavsett om domarna eller utslagen då givits eller icke. Bestämmelsen innebär vidare att t. ex. instämnda mål skola föras till slut av Svea hovrätt, även om målet, där det anhängiggjorts efter det den norrländska hovrätten trätt i verksamhet, bort tillkomma denna. Då tilläventyrs närmare föreskrifter kunna visa sig erforderliga beträffande målens överlämnande till den nya hovrätten, har föreskrift upptagits om rätt för Konungen att meddela sådana bestämmelser.

En ändring torde ock i anledning av den nya hovrättens tillblivelse böra vidtagas i 3 § av förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs. Med hänsyn därtill att enskilda järnvägar förefinnas i mycket ringa omfattning i de fyra nordligaste länen och byggandet i större utsträckning av sådana järnvägar därstädes, åtminstone på åtskillig tid, icke är att förvänta, anser jag skäl knappast föreligga för inrättande i Härnösand av särskilt järnvägsforum. De fyra nordligaste länen skulle alltså fortfarande i det avseende, varom nu är fråga, höra under Stockholms rådhusrätt. Den ändring, jag föreslår i det nyssnämnda lagrummet, är följaktligen till sin innebörd redaktionell.

Med hänsyn därtill att det för närvarande icke kan bestämmas, när den norrländska hovrätten kan börja sin verksamhet, har det synts böra överlämnas åt Konungen att bestämma dagen för de båda lagarnas ikraftträdande.»

Departementschefen uppläser härefter förenämnda två lagförslag eller förslag till

- 1) lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken; och
- 2) lag om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 15 oktober 1880, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmät-

ning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs, vilka förslag äro av den lydelse, bilagorna A och B¹ vid detta protokoll utvisa, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslagen må, för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål, inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

N. Cervin.

---

¹ Dessa bilagor, som äro lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, hava här uteslutits.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd måndagen
den 6 mars 1922.*

Närvarande:

Justitierådet BERGLÖF, regeringsrådet ERNBERG, justitieråden MOLIN, APPELBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 17 februari 1922, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till *lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken samt lag om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 15 oktober 1880 (nr 36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs.*

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av chefen för justitiedepartementets lagavdelning, hovrättsrådet G. Greffberg.

Lagrådet, som fann remissen icke påkalla något dess yttrande angående lämpligheten av den ifrågasatta nya hovrättens inrättande, lämnade de remitterade förslagen utan anmärkning.

Ur protokollet:

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 10 mars 1922.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Åkerman anmäler lagrådets
den 6 i denna månad avgivna utlåtande över de till lagrådet den 17
februari 1922 remitterade förslagen till

- 1) lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken; och
- 2) lag om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 15 oktober 1880,
innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmät-
ning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs,
samt hemställer, att förslagen, som av lagrådet lämnats utan anmärkning,
måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riks-
dagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda
hemställan tackes Hans Maj:t Konungen lämna bifall;
och skall till riksdagen avlätas proposition av den lydelse,
bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ivar Brynolf.